

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra Veřejné správy

Místní referendum

Bakalářská práce

Předkládá: Vlastimil Salajka

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Tomáš Louda, CSc.

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Vlastimil SALAJKA
Osobní číslo: R16B0107P
Studijní program: B6804 Právní specializace
Studijní obor: Veřejná správa
Téma práce: Místní referendum
Zadávací katedra: Katedra veřejné správy

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Demokracie
3. Úprava referend v jednotlivých zemích
4. Právní úprava referenda v České republice
5. Místní referendum v Karlových Varech
6. Závěr

Rozsah bakalářské práce: cca 40 stran
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam doporučené literatury:

viz zvláštní seznam

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Tomáš Louda, CSc.
Katedra veřejné správy

Datum zadání bakalářské práce: 31. března 2018

Termín odevzdání bakalářské práce: 31. března 2019

V Plzni dne 13. března 2019

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
děkan

JUDr. Tomáš Louda, CSc.
vedoucí katedry

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Místní referendum“ zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem pro vědeckou práci obvyklým

V Karlových Varech 16. 3. 2019

.....

Vlastimil Salajka

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce panu JUDr. Tomáši Loudovi CSc. za cenné rady, připomínky a celkové vedení práce. Děkuji také všem, kteří mi ochotně poskytli potřebné informace.

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Demokracie	8
2.1. Historie demokracie v České republice.....	9
2.2. Předpoklady demokracie	12
2.3. Občanské nástroje demokracie	12
2.4. Zastupitelská demokracie	13
2.5. Přímá demokracie.....	14
3. Úprava referend v jednotlivých zemích	15
3.1. Spojené království Velké Británie a Severního Irska	15
3.2. Dánsko.....	16
3.3. Švýcarsko	17
3.4. Ukrajina	18
3.5. Slovensko	19
3.6. Rakousko	20
3.7. Austrálie	21
3.8. Francie	22
3.9. Itálie.....	22
3.10. Švédsko	23
4. Právní úprava referenda v České republice	25
4.1. Celostátní referendum	25
4.2. Krajské referendum	26
4.3. Místní referendum	27
4.3.1. O čem lze a nelze konat	27
4.3.2. Vyhlášení a příprava místního referenda	28
4.3.3. Informování občanů o referendu.....	30
4.3.4. Hlasování	31

4.3.5. Výsledky	32
4.3.6. Soudní přezkum	33
5. Místní referendum v Karlových Varech.....	34
6. Závěr.....	42
Resumé.....	44
Seznam použitých zdrojů.....	45
Literatura	45

1. Úvod

Demokracie ve světě se vyvíjí již několik staletí a v současné době je jedním z nejrozšířenějších způsobů řízení státu. Podstatou je účast občanů na politice státu. Základním pilířem moderní demokracie je tedy lid. Občané státu se podílejí přímo nebo nepřímo skrze volené zástupce na chodu státu. Rozlišujeme dva druhy demokracie, a to demokracii přímou a nepřímou. Nepřímou demokracii vykonává lid skrze zástupce, kteří jsou voleni ve volbách. Přímou demokracii vykonává lid přímo svým rozhodnutím. Jedná se například o přímou volbu prezidenta a místní, krajské a státní referendum.

Má bakalářská práce pojednává o referendu. Referendum je jedna z forem přímé demokracie, kdy se občané mohou k dané situaci vyjádřit přímo svým názorem. Existuje několik druhů referend. Může se jednat o referendum státní vytvořené vládou, dále o referendum krajské vytvořené krajským zastupitelstvem a referendum místní, vytvořené zastupitelstvem obce, města, nebo městské části. Referenda mohou být vytvořena a vyvolána také oprávněnými občany na daném území a tito občané také v referendu vyjádří svůj názor k dané situaci. Z těchto důvodů se jedná o jednu z nejúčinnějších forem přímé demokracie a rozhodně bychom ji neměli podceňovat, jelikož se touto formou dá změnit hodně záležitostí.

Téma mé bakalářské práce je konkrétně místní referendum, které jsem si vybral, protože se týká nás všech a dle mého názoru je důležitou součástí moderního demokratického státu. Místní referendum je nejbližší problémům občana, protože se týká menšího území než například referendum státní nebo krajské. Jedná se o důležitý nástroj společnosti, díky kterému může vyjádřit lid svůj názor.

V mé bakalářské práci se budu zabývat přímou demokracií ve světě a v našem státě. Konkrétně bych rád informoval o různých nástrojích přímé demokracie a rád bych občany motivoval k využití všech možností účasti na politice státu. Další kapitola pojednává o referendech ve vybraných státech světa. V další kapitole podrobně rozeberu právní úpravu referend v České republice a na konci mé bakalářské práce se budu věnovat místnímu referendu konanému v Karlových Varech.

2. Demokracie

Demokracie je forma vlády, která je v současné době nejrozšířenější ve světě. Využívá se už po mnoho staletí a je již neodmyslitelnou součástí naší společnosti. Samotný pojem demokracie není jednotně definován. Demokracie má základní dělení, a to na přímou demokracii a zastupitelskou. V přímé demokracii tvoří občané jako celek řídicí orgán a hlasují přímo o každé otázce. V zastupitelské demokracii si občané volí mezi sebou zástupce, kteří následně ve státě tvoří zákonodárnou moc. V ústavní demokracii jsou pravomoci většiny vykonávány v rámci zastupitelské demokracie. Nejistota výsledku je dána demokracií, která nutí všechny síly opakovaně bojovat za realizaci svých zájmů, a to přenesením moci ze skupiny lidí na soubor pravidel.

Podle amerického politologa Larryho Diamnoda se demokracie skládá ze čtyř klíčových prvků. Prvním prvkem je politický systém, který umožňuje volbu a nahrazení vlády svobodnými a spravedlivými volbami. Druhým prvkem je aktivní účast občanů na politickém a občanském životě. Dalším důležitým prvkem je ochrana lidských práv všech občanů a posledním je právní stát, v němž se zákony a postupy vztahují stejně na všechny občany.¹ Todd Landman nicméně upozorňuje na skutečnost, že demokracie a lidská práva jsou dva různé koncepty a že v koncepci a operacionalizaci demokracie a lidských práv musí existovat větší specifická.²

V České republice je forma vlády spíše zastupitelská. Přímá demokracie je v České republice poměrně novou záležitostí. Příkladem přímé demokracie u nás je přímá volba prezidenta nebo místní a krajské referendum. Česká republika je demokratický stát již od jeho počátku a od té doby také prošla několika změnami. Několik let před sepsáním Ústavy České republiky přijali zástupci západních a osvobozených zemí sovětského bloku Pařížskou chartu pro novou Evropu. Tato charta měla provázet přizvání zemí střední a východní Evropy do „rodiny“ demokracií. V úvodu charty je demokracie vymezena takto: *„Demokratická vláda je postavena na vůli lidí, jež je pravidelně vyjadřována svobodnými a spravedlivými volbami. Základem demokracie je úcta osobnosti člověka a vláda zákona. Demokracie je nejlepším ochráncem svobody projevu, tolerance vůči všem společenským skupinám a rovnosti příležitostí pro každého jedince. Demokracie ve své zastupitelské a pluralistické povaze zahrnuje*

¹ DIAMOND, Larry Jay. *In search of democracy*. New York, NY: Routledge, 2016. ISBN 978-0-415-78128-2

² LANDMAN, Todd. *Human rights and democracy: the precarious triumph of ideals*. New York: Bloomsbury Academic, 2013. ISBN 978-1-849-66345-8

*odpovědnost vůči voličům, povinnost pracovníků veřejné správy dodržovat zákony, a neustrannou spravedlnost. V demokracii nikdo nebude stát nad zákonem.*³

Petr Vančura v knize *TEORIE DEMOKRACIE* navrhuje následující definici demokracie⁴: „*Demokracie je způsob veřejné správy, při němž odpovědnost na sebe berou sami občané. V demokracii zastupitelé, pověřeni občany, vykonávají pro občany veřejné služby ve všeobecném duchu vzájemné úcty. Demokracie je ve své podstatě občanská samospráva.*“ Tato skutečnost ovšem není vždy v demokracii zaručena. Zastupitelům, které si občané zvolí, občané svěřují vykonávat veřejnou správu a v naprosté většině států, kde působí tato forma vlády, ztrácejí občané jakoukoliv kontrolu nad volenými zastupiteli. Občané často dostatečně neznají kandidáty, které volí za své zástupce. Zvolení zástupci v mnoha případech vykonávají veřejnou správu neuspokojivě a svěřené pravomoci často zneužívají ve svůj prospěch.

2.1. Historie demokracie v České republice

Česká republika má poměrně zajímavou historii vývoje demokracie, a to především z důvodu nadvlády komunismu v tehdejší Československu. Při formování demokracie v našem státě sehrála velkou roli komunistická ústava. Tato ústava formovala náš stát v parlamentní demokracii, nicméně za vlády komunismu se jí nekladl takový význam, jelikož naši představitelé tuto ústavu porušovali a skutečným rozhodovacím centrem byla komunistická strana. Po pádu komunistické strany nám tedy zůstala ústava, podle níž hrál hlavní roli parlament a prezident měl poměrně omezenou roli.⁵

Vývoj demokracie v naší republice byl ovlivněn také zkušenostmi ze západoevropských zemí. Při budování nových demokratických států východoevropských zemí, si tyto země mohly vybrat z několika západoevropských modelů demokracie. Česká republika se nakonec přiklonila k parlamentní demokracii německého typu, v níž prezident hraje víceméně jen reprezentativní roli, nicméně i přesto mu zůstávají určité důležité pravomoci. Nejvyšším orgánem veřejné moci je v našem státě parlament a všechny 3 základní moci, tedy moc zákonodárná, výkonná a soudní, jsou v poměrné rovnováze.⁶

³ VANČURA, Petr. *Teorie demokracie*. Svitavy: Trinitas, c2012. ISBN 978-80-86885-28-5, str. 14

⁴ VANČURA, Petr. *Teorie demokracie*. Svitavy: Trinitas, c2012. ISBN 978-80-86885-28-5

⁵ Demokratický proces v České republice — Jiří Pehe. [online]. Dostupné z: <http://www.pehe.cz/prednasky/1996/demokraticky-proces-v-ceske-republice>

⁶ Demokratický proces v České republice — Jiří Pehe. [online]. Dostupné z: <http://www.pehe.cz/prednasky/1996/demokraticky-proces-v-ceske-republice>

Americký profesor Thomas M. Magstadt takto zhodnotil chyby při zavádění demokracie v České republice po čtyřletém pobytu u nás⁷: „*To, že si veřejnost myslí, že bývalí komunisté stále všechno řídí bez ohledu na to, jaká strana je oficiálně u moci, je vážnou překážkou pro vznik zdravé občanské kultury, i kdyby se ukázalo jako neodůvodněné. Bohužel tomu tak není. V České republice, a později i v Polsku, byly sice provedeny lustrace, o nichž se mnoho hovořilo, a které měly zapudit bývalé komunisty a odstranit je ze státních úřadů, ale tyto čistky nebyly ani v dostatečně širokém, ani podstatně hlubokém rozměru. Lustrace totiž postihly především ty osoby, které se zapletly do nekalých aktivit někdejší Státní bezpečnosti. A navíc jak v České republice, tak i v Polsku se tato šetření zastavila mnohem dříve, než by si mnozí občané přáli. Množství bývalých komunistů v byrokratickém aparátu nejen v České republice představuje také jistý delikátní, ale za to významný problém pro politické zdraví nových demokratických systémů ve střední a východní Evropě. Platí to především o zaměstnancích armády a bezpečnostních složek. Podle novináře Aviezera Tuckera v roce 1996 měla více než jedna třetina zaměstnanců českých bezpečnostních složek extrémistické antidemokratické názory. Pisatel si může položit otázku, zda se v roce 2015, podle mnohdy kontroverzního jednání policie, situace ve prospěch demokracie v bezpečnostních složkách změnila.*

Čtyři desetiletí despotické vlády způsobily, že Češi, Moravané a Slezani prakticky postrádají jakýkoliv smysl pro rozeznávání možností politiky. Lidé, pokud se cítí bezmocní, mají přirozený sklon k tomu, aby si mysleli, že je to vláda a ne občané, kdo nese zodpovědnost za stav společnosti. Je to, že vláda porušuje zákon, ať už je to, jakkoliv rozšířené, příčinou nebo důsledkem? Je také nápadně nezodpovědné chování jednotlivců na zodpovědných místech chorobou nebo symptomem? Kladná odpověď na obě otázky je způsobem oprávněná, neboť nesprávné chování vlády a slabá politická kultura jsou dva komponenty téhož procesu, v jehož rámci se vzájemně posilují. Odhalení podvodných transakcí a nepoctivosti na vládní úrovni jsou však jen špičkou ledovce.

Každý zasvěcený občan České republiky vám bez obtíží, jako když bičem mrská, odříká jeden příklad za druhým o nepoctivosti místních úředníků nebo o lhostejnosti policie vůči menším porušováním zákona. Dokonce i cizinec snadno rozpozná nehorázné protiobčanské chování, jehož se denně bez uzardění dopouštějí běžní občané. Ti, kteří tyto přestupky

⁷ Kam pokročila demokracie v České republice ... - Iniciativa OPEN DOORS. *Iniciativa OPEN DOORS - ... pro lidi dobré vůle* [online]. Dostupné z: <http://www.open-doors.cz/2015/08/13/kam-pokrocila-demokracie-v-ceske-republice/>

nepáchají, si už na ně natolik navykli, že si jich takřka nevšímají, a zdá se, že si ani neuvědomují, že takové chování není ve stabilních demokraciích normální.

Není žádným tajemstvím, že krást patřilo za komunismu k životnímu stylu, a to nejen v Sovětském svazu, ale i v dalších zemích východní Evropy. Když všechno patřilo společnosti (nebo přesněji řečeno státu), tak každý měl na ni stejné právo. Taková byla drsná logika, která vládla ve starých centrálně řízených hospodářstvích. Český venkov je poset malými soukromými chatami, z nichž nemálo bylo postaveno v pracovní době a z ukradeného materiálu. Je skličující pozorovat, jak málo se změnilo. Krádeže a podvody jsou stále velmi rozšířené. Nikdo se ani na okamžik neodvážá ponechat cokoliv cenného bez dozoru. Z nejrůznějších drobných krádeží obviňují Češi pohotově například Romy. Česká zaujatost vůči romské minoritě je všeobecná a často má zlovolný a útočný charakter. A navíc existuje poměrně dost zlodějů z řad samotných Čechů. A to jak těch, kteří chodí oblečení v saku a s kravatou, tak i těch, kteří působí přímo na ulicích.

Přístup české mládeže neskýtá příliš důvodů k optimismu. Apatie, lhostejnost, jež čeští vysokoškoláci projevují vůči politickým a společenským problémům, je šokující. Značně převyšuje podobné postoje mladých lidí v západní Evropě a ve Spojených státech. Morální dimenze veřejného života u nich nebudí žádný zájem. Jen málo studentů otevřeně vyjádří svůj názor na nějaký politický čin. V soukromí je jejich postoj stejný: ve škole se naučili memorovat fakta a vzorce, ale nikoliv kriticky myslet, a už vůbec zpochybňovat cokoli, co učitel ve třídě řekl. Studenti obvykle uvádějí, že chtějí dosáhnout vysokoškolského vzdělání jen proto, aby mohli získat dobrou práci a vydělat hodně peněz. Sám o sobě by tento postoj nevyvolával žádné překvapení, lze jej najít i na Západě, ale co existuje u českých studentů navíc, je to, že se k tomuto utilitárnímu přístupu pojí zvláštní odrůda jedovatého cynismu. Souhrnně řečeno, symptomy občanského „ne-řádu“ - nezdvořilost, nedůvěra, cynismus, apatie, odmítání osobní zodpovědnosti, pocity bezmocnosti jsou zkrátka v České republice vidět všude. V tomto ohledu však není Česká republika osamocená: rozsáhlé projevy stejné choroby (ve skutečnosti mnohdy ještě horší) lze najít ve všech zemích bývalého sovětského bloku.“

V mnoha ohledech má pan profesor rozhodně pravdu. Komunismus v naší republice sice skončil, ale mnoho představitelů bývalého komunismu bylo ještě po mnoho let ve vládě našeho státu. Dlouhá nadvláda komunismu ve značné míře ovlivnila také občany naší republiky. Občané jsou stále opatrní vyjádřit svůj názor k různým politickým situacím a nevyužívají v plné míře možnosti demokracie.

2.2. Předpoklady demokracie

Aby mohla demokratická forma státu správně fungovat, musí splňovat určité předpoklady. V některých státech dnešní demokracie tomu tak bohužel není a některé tyto předpoklady jsou porušovány. V takovém případě pak demokracie nemusí zastupovat názor lidu, ale jen určité skupiny lidí, jako to u nás bylo v době komunismu.

Jeden ze základních předpokladů demokracie je vzájemná úcta. Občané, kteří si volí své zástupce do vlády republiky, od nich očekávají poctivost a úctu k občanům samotným. Tyto dva pojmy jsou spolu velmi pevně spojeny, protože pokud představitelé našeho státu budou chovat úctu k našim občanům, nebudou se dopouštět různých podvodů, zpronevěrování peněz a podobně. Vzájemná úcta je tedy jedním z hlavních pilířů demokracie.

Dalším důležitým předpokladem je občanská samospráva. Z historie víme, že v dřívějších dobách byla celkem obvyklá nadvláda jednoho panovníka či dokonce určité skupiny lidí. V dnešní době se s takovými politickými systémy shledáme jen málokde. Jedná se o poslední totalitní režimy ve světě a už jich moc nezbývá. Moderní demokracie se snaží co nejvíce zapojit občany do samosprávy, což by podle mého názoru měl být jeden ze základních předpokladů demokracie.

2.3. Občanské nástroje demokracie

Demokracie je založena na zcela jiné ideologii než komunistický režim. Za komunismu měli občané vědět a chápat co nejméně, zatímco v demokracii by měli občané být informováni o veškeré činnosti veřejné správy.

Důležitou součástí demokracie jsou tedy občanské nástroje. Mezi tyto nástroje patří občanská aktivita, vzdělávání o demokracii, veřejná debata, průhlednost veřejné správy, plný tok informací o činnosti veřejné správy a občanská kontrola. Tyto nástroje jsou pro občany důležité, aby mohli společně zemi řídit a aby zabránili případné korupci. Vládnoucí skupiny jsou mnohdy proti těmto nástrojům a snaží se bránit proti jejich uplatnění. Například český zákon o svobodném přístupu k informacím o činnosti veřejné správy postrádá jakékoli sankce za odmítnutí informace poskytnout, a výsledkem je proto jeho neúčinnost.⁸

⁸ VANČURA, Petr. *Teorie demokracie*. Svitavy: Trinitas, c2012. ISBN 978-80-86885-28-5, str. 21

Úplný přístup všech občanů k informacím o činnosti veřejné správy je jedním ze základních občanských nástrojů demokracie. Mnoho zemí má zákony, které by měly tento přístup umožňovat, nicméně v praxi se tak bohužel mnohdy neděje.

Dalším ze základních nástrojů demokracie je občanská kontrola. V tomto případě by občané měli po zadání požadovaných veřejných služeb svým zástupcům průběh prací pečlivě sledovat a kontrolovat. K tomu se zdá být nezbytné, aby si přímo sami občané vytvořili vedle zastupitelských sborů ještě sbory kontrolní a vybavili je potřebnými pravomocemi.⁹

2.4. Zastupitelská demokracie

Historie zastupitelské demokracie je poměrně dlouhá. Za první známou zastupitelskou demokracii v západním světě je považována Římská republika, kde se konala římská shromáždění. Římský model vládnutí inspiroval mnoho politických myslitelů v průběhu staletí¹⁰. Dnešní moderní demokracie napodobují spíše římské než řecké modely, protože Římská republika byl stát, ve kterém nejvyšší moc byla držena lidmi a jejich volenými zástupci. Tento stát měl také svého zvoleného vůdce. Zastupitelská demokracie se prosadila zejména v postindustriální revoluci v národních státech, kde se o politiku zajímalo velké množství občanů.

Zastupitelská demokracie je druh demokracie, která je založena na principu volených zástupců, kteří reprezentují skupinu lidí. Téměř všechny moderní demokracie západního stylu jsou typy zastupitelských demokracií. Mezi tyto státy patří například USA, Francie a Spojené království. Zástupci jsou voleni veřejností v národních volbách. Zvolení zástupci mohou mít pravomoc vybírat další zástupce jako je u nás například premiér vlády. Pravomoci zástupců jsou obvykle omezeny ústavou nebo jinými opatřeními. Zastupitelská demokracie se tedy vyznačuje především tím, že lid vykonává svou moc skrze volené zástupce v přímých volbách. Největším problémem této formy vlády je však to, že zastupitelé nevyjadřují skutečný názor lidu. V takovém případě tedy státu vládne malá skupina lidí, která rozhoduje za všechny občany.

V České republice máme hned několik zastupitelských orgánů, které jsou voleni na základě všeobecného, tajného a rovného volebního práva. Jedná se o parlament republiky, prezidenta republiky, zastupitelstva obcí a krajů a také Evropský parlament.

⁹ VANČURA, Petr. *Teorie demokracie*. Svitavy: Trinitas, c2012. ISBN 978-80-86885-28-5, str. 23

¹⁰ LIVY, Aubrey DE SÉLINCOURT, R. M. OGILVIE a S. P. OAKLEY. *The early history of Rome: books I-V of The history of Rome from its foundations*. New York: Penguin Books, [2002]. ISBN 978-01-40448-09-2, str. 34

2.5. Přímá demokracie

Moderní občanské právo začalo ve švýcarských městech ve 13. století. Roku 1847 švýcarská vláda přidala zákon o referendu k jejich ústavě. Brzy však zjistili, že nestačí pouze vetovat zákony parlamentu a v roce 1981 přidali možnost ústavní změny skrz iniciativu lidu. Švýcarská politika dala od roku 1981 světu významné zkušenosti s referendy na národní úrovni.

Cílem přímé demokracie je, aby se občané mohli podílet na správě veřejných věcí a také se k nim vyjadřovat. K tomu slouží několik nástrojů přímé demokracie. Moje bakalářská práce se zabývá jedním z nich, a to je místní referendum. Mezi další nástroje přímé demokracie patří například volby a petice.

Volby jsou nejzákladnějším nástrojem přímé demokracie ve světě. Občané si skrze volby volí své zástupce do státních orgánů a orgánů samosprávných celků. Samotné volby pak upravuje hned několik zákonů. Každý zákon upravuje volby do určitých orgánů státní moci. Mezi tyto zákony patří zákon o volbě prezidenta republiky¹¹, zákon o volbách do Parlamentu České republiky¹², zákon o volbách do Evropského parlamentu¹³, zákon o volbách do zastupitelstev krajů¹⁴ a zákon o volbách do zastupitelstev obcí¹⁵.

Dalším nástrojem přímé demokracie jsou petice. Petice umožňuje občanům podat žádosti, stížnosti nebo návrhy ve věcech veřejného nebo jiného společného zájmu. Mohou ji podat parlamentu, vládě, hlavě státu či jinému orgánu státní nebo veřejné moci. Petiční právo patří do politických práv. Petici může podat jednotlivec nebo skupina obyvatel. Petiční právo upravuje zákon o právu petičním¹⁶, dále také nařízení Ministerstva vnitra o vyřizování peticí, stížností, oznámení a podnětů.¹⁷

¹¹ Zákon č. 275/2012 Sb., ze dne 18. července 2012 o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů

¹² Zákon č. 247/1995 Sb., ze dne 27. září 1995 o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů

¹³ Zákon č. 62/2003 Sb., ze dne 18. února 2003 o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů

¹⁴ Zákon č. 130/2000 Sb., ze dne 12. dubna 2000 o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů

¹⁵ Zákon č. 491/2001 Sb., ze dne 6. prosince 2001 o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů

¹⁶ Zákon č. 85/1990 Sb. o právu petičním

¹⁷ Nařízení MV č. 27/2004, o vyřizování peticí, stížností, oznámení a podnětů

3. Úprava referend v jednotlivých zemích

Tato kapitola se věnuje celostátním i místním referendům v jednotlivých zemích. Pro tuto kapitolu jsem zvolil státy, které jsou buď počtem nebo právní úpravou nějakým způsobem zajímavé. V následující tabulce jsou uvedeny počty referend ve vybraných státech za různé období.

Tabulka č. 1¹⁸

Země	Počet referend dle období		
	1971–1980	1981-1990	1990-2000
Švýcarsko	87	76	105
Itálie	3	16	35
Lichtenštejnsko	11	19	13
Ekvádor	1	1	32
Litva	0	0	18
Austrálie	10	6	2

Z této tabulky je patrné, že vůbec nejvíce referend se konalo ve Švýcarsku. Během třiceti let se ve Švýcarsku konalo 268 referend, což nemá ve světě konkurenci. Švýcarsko se také označuje za novodobou kolébku přímé demokracie.

3.1. Spojené království Velké Británie a Severního Irska

Referenda ve Spojeném království se příležitostně konají na národní, regionální nebo místní úrovni. Národní referendum může být povoleno zákonem parlamentu a je regulováno zákonem o politických stranách, volbách a referendech z roku 2000. Do roku 2018 se v celém Spojeném království konala pouze tři národní referenda. Dvě z těchto referend se konala v otázce vztahu Spojeného království k Evropě.

Až do druhé poloviny dvacátého století bylo pojetí referenda v britské politice bráno jako protiústavní. Do roku 1975 Spojené království neznalo žádnou formu přímé celostátní demokracie. Současnou právní úpravu referenda mají od roku 2000, kdy byl přijat nový zákon¹⁹, který referendum na národní úrovni umožňuje. Národní referenda ovšem nejsou pro vládu nijak závazná a mají pouze doporučující charakter. Pro konání národního

¹⁸ Initiative & Referendum Institute Europe

¹⁹ Political Parties Elections and Referendums Act 2000

nebo regionálního referenda je požadováno přijetí specifické legislativní úpravy před konáním konkrétního referenda²⁰.

Správou celostátního referenda je pověřena vláda, konkrétně ministerstvo pro ústavní záležitosti a nezávislá volební komise. Ministerstvo pro ústavní záležitosti je tedy zodpovědné za příslušnou legislativní úpravu a místní samosprávy jsou zodpovědné za organizaci hlasování. Parlament může také volně rozhodovat o tom, jaká problematika by měla být projednána. Ve Velké Británii není možná iniciativa referenda sběrem určitého množství podpisů a všechna referenda jsou tak iniciována zákonem parlamentu. Ke schválení referenda je potřeba souhlas prosté většiny.²¹

Největší, nejdůležitější a v současné době asi nejprobíranější referendum ve Spojeném království, bylo referendum o členství království v Evropské unii. Toto referendum se konalo dne 23. června 2016 a občané hlasovali nadpoloviční většinou pro vystoupení z Evropské unie. I přes skutečnost, že bylo referendum nezávazné, vláda před jeho uskutečněním slíbila, že výsledek bude realizovat. Dne 29. března zahájila oficiální proces odstoupení od Evropské unie.

3.2. Dánsko

Dánská úprava referend je oproti Velké Británii rozdílná právě v závaznosti jejich výsledku. Samotný výsledek referenda je totiž závazný. Lidová iniciativa pro konání referenda není možná. V následujících bodech shrnula Petra Bartáková ve své srovnávací studii právní úpravy týkající se národního referenda²²:

- *Změně ústavy předchází mnoho podmínek, které musí být splněny, jednou z nich je také souhlas většiny voličů vyjádřený v referendu.*
- *Změna věkové hranice volebního práva musí být předmětem mandatorního referenda. Zákon schválený Folketingem ve věci takovéto změny může vstoupit v platnost pouze po přijetí v referendu.*
- *Mandatorní legislativní referendum je nutné vypsát ke každému zákonu, který deleguje pravomoci právně zaručené v dánské ústavě vládním orgánům království na mezinárodní řídicí orgány. Pro přijetí takového návrhu zákona, který*

²⁰ Political Parties Elections and Referendums Act 2000, Section 101

²¹ Petra Bartáková, *REFERENDA VE VYBRNÝCH ZEMÍCH*, Parlament České republiky, srovnávací studie č. 1.178, str. 9

²² Petra Bartáková, *REFERENDA VE VYBRNÝCH ZEMÍCH*, Parlament České republiky, srovnávací studie č. 1.178

deleguje pravomoci na mezinárodní orgány, je potřebná většina 5/6 členů Folketingu. Jestliže této většiny není dosaženo, avšak je dosaženo většiny potřebné k přijetí „běžného“ zákona, a jestliže vláda nestáhne návrh zákona poté je návrh předložen voličům k přijetí či odmítnutí v referendu

- *Část 42 dánské ústavy upravuje fakultativní legislativní druh referenda. Tento článek umožňuje jedné třetině poslanců parlamentu, tedy šedesáti členům parlamentu, odložit závěrečné hlasování o schválení zákona a rozhodnout tak o jeho přijetí v referendu. Pro schválení návrhu zákona je třeba získat většinu hlasů zúčastněných voličů. Část 42 obsahuje detailní ustanovení, jedním z nich je, že v referendu se rozhoduje buď pro či proti návrhu zákona. Aby byl návrh zákona zamítnut, musí proti hlasovat většina, a ne méně než 30 % oprávněných voličů. Určité zákony nesmějí být předmětem referenda. Sem patří: finanční zákony, zákony o státních půjčkách, zákony o státních zaměstnancích, zákony související s platy a penzemi, zákony o udílení státního občanství, zákony upravující přímé a nepřímé zdanování a zákony týkající se výkladu povinností v souvislosti s existujícími smlouvami.*
- *Fakultativní závazné referendum je nutné vypsát k zákonům jimiž vstupují v platnost mezinárodní smlouvy, které zbavují zemi suverenity.*
- *Fakultativní druhy referend mohou být zorganizovány i v jiných případech, kdy je přímo nepopisuje ústava. Na rozdíl od referend umožněných ústavou, mají tato referenda pouze konzultativní charakter.*

Na rozdíl od jiných zemí jsou referenda regulována již v ústavě. Dánsko je také jednou ze zemí, kde se koná nejvíce referend. Roku 1970 proběhla v Dánsku reforma, která přesunula mnoho pravomocí ze státní úrovně na úroveň správních obvodů. V Dánsku také proběhlo mnoho referend na místní úrovni.

3.3. Švýcarsko

Právě ve Švýcarsku je přímá demokracie nejvíce rozvinutá a má tu nejdelší historii, a to již od 19. století. Ve Švýcarsku existují tři varianty, kdy mohou být vyhlášena celostátní referenda.

První variantou je změna ústavy. V tomto případě mohou občané zahájit lidovou iniciativu a požádat o změnu ústavy. Každý občan Švýcarska, který je oprávněn volit, může podepsat lidovou iniciativu a skupina nejméně sedmi občanů, z kterých se skládá iniciativní

výbor, může zahájit svou vlastní iniciativu referenda. Před hlasováním o této iniciativě v parlamentu, musí iniciativní výbor nashromáždit minimálně 100 000 platných podpisů ve prospěch návrhu ve lhůtě osmnácti měsíců. Spolková rada a parlament poté rozhodne, zda bude návrh přijat nebo zamítnut. K přijetí návrhu je potřeba souhlasu většiny.

Lidové iniciativy na federální úrovni byly zavedeny v roce 1891. Od té doby se hlasovalo o stovkách iniciativ, ale pouze 22 z nich bylo přijato. V roce 2016 proběhlo referendum na iniciativu lidu, které by v případě přijetí každému v zemi poskytlo základní příjem. 76,9 % voličů tento návrh v referendu odmítlo.

Občané mohou požádat také o referendum o nových zákonech nebo proti některým mezinárodním smlouvám. Toto právo je důležitým prvkem švýcarské demokracie. Ke konání takového referenda je potřeba buď žádost nejméně osmi kantonů, nebo nashromáždění 50 000 podpisů oprávněných voličů. Nový zákon nabývá účinnosti, pokud většina hlasujících hlasuje pro „ano“. Toto referendum bylo zavedeno v roce 1874. Od té doby se konalo 180 volitelných referend, z nichž 78 bylo neúspěšných.

Dle Cheryl A. Fainové je zhruba 65 % občanů Švýcarska spokojeno se svou vládou.²³

3.4. Ukrajina

Referenda jsou na Ukrajině upravována v ústavě a jsou jednou ze zákonných forem vyjádření vůle lidu. Referenda jsou zde organizována populační iniciativou, která musí mít podporu minimálně tří milionů voličů. Referenda jsou vyhlášena buď parlamentem, nebo prezidentem. Jakákoliv změna území Ukrajiny může být vyřešena pouze národním referendem.

Na Ukrajině od roku 1990 proběhla dvě důležitá referenda. První referendum se konalo 1. prosince 1991 a bylo iniciováno parlamentem Ukrajiny. V referendu se parlament občanů ptal, zda podporují zákon o vyhlášení nezávislosti Ukrajiny. Občané Ukrajiny vyjádřili naprostou podporu nezávislosti, když 92,3 % voličů hlasovalo pro nezávislost. Od 2. prosince 1991 byla Ukrajina uznávána celosvětově jako nezávislý stát.

Druhé důležité celostátní referendum na Ukrajině proběhlo 16. dubna 2000. Referendum bylo vyhlášeno prezidentem Leonidem Kučmou a ptalo se voličů, zda souhlasí se čtyřmi změnami ústavy, které by zvýšili pravomoci prezidenta a zavedly horní komoru.

²³ Cheryl A. Fain, *Modern Direct Democracy in Switzerland and the American West*

V referendu byla pro změny ústavy naprostá většina, když 85,9 % hlasovalo pro změnu. Tyto změny však nebyly nikdy provedeny, protože Nejvyšší rada Ukrajiny uvedla, že referendum bylo v rozporu s ústavou, protože návrh neprošel jednáním rady před zahájením referenda. Benátská komise, která tento případ zkoumala, potvrdila spornou povahu referenda, která by měla být přezkoumána Ústavním soudem Ukrajiny.

V prosinci 2006 předložili občané Ukrajiny tři miliony podpisů, které byly shromážděny k výzvě k referendu o vstupu Ukrajiny do NATO. V následujícím roce referendum neproběhlo, protože nebylo vyhrazeno žádné financování pro pořádání referend ze státního rozpočtu Ukrajiny. Po parlamentních volbách v říjnu 2014, nová vláda uvedla, že přistoupení Ukrajiny k NATO je pro stát prioritou. Dne 29. prosince 2014 ukrajinský prezident Petro Poroshenko slíbil uspořádat referendum o vstupu do NATO. Referendum se ovšem neuskutečnilo a Ukrajinský prezident podal návrh na ústavní zakotvení směřování země do NATO. Tento návrh podpořila naprostá většina poslanců, když 334 poslanců z 385 přítomných hlasovala pro přijetí návrhu. Ukrajinský parlament tento návrh schválil dne 7. února 2019 a prezident tento den označil jako historický den pro Ukrajinu²⁴.

3.5. Slovensko

Celostátní referenda se na Slovensku mohou konat mandatorní, fakultativní i na základě lidové iniciativy. Celostátní referendum může být tedy vyhlášeno na základě iniciativy vlády, lidu, nebo při změně ústavy či přijetí mezinárodních smluv. Dle zákona nemohou být předmětem referenda základní práva svobody, daně, odvody a státní rozpočet.

Návrh na vyhlášení referenda v případě fakultativní iniciativy mohou podávat poslanci Národní rady nebo vláda Slovenské republiky. V takovém případě musí Národní rada předložit prezidentovi návrh referenda do 5 dní od jeho usnesení. Referendum může být iniciováno také občany Slovenské republiky. K tomu je potřeba 350 000 podpisů občanů republiky a tito občané se s návrhem obrací přímo na prezidenta republiky.

Samotné referendum vyhláší prezident na základě jedné ze dvou zmiňovaných iniciativ, a to do 30 dnů od přijetí návrhu. Referendum se vyhláší ohlášením ve sbírce zákonů a musí být vykonáno do 90 dnů od jeho vyhlášení. Součástí referenda je také kampaň, která začíná 12 dní a končí 48 hodin před konáním referenda. Pro tuto kampaň zajistí Slovenský

²⁴ „Ukrajina nezvratně míří do EU a NATO“: návrh prezidenta Porošenka schválili poslanci — ČT24 — Česká televize [online]. [cit. 25.03.2019]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2728013-ukrajina-nezvratne-miri-do-eu-a-nato-navrh-prezidenta-poroshenka-schvalili-poslanci>

rozhlas a televize 10 hodin vysílacího času. Tento vysílací čas je rozdělen politickým stranám a hnutím rovným dílem.²⁵

Referendum je platné v případě, že se referenda zúčastnila nadpoloviční většina oprávněných voličů, a jestliže v referendu pro danou věc hlasovala nadpoloviční většina zúčastněných voličů. Výsledek referenda může Národní rada zrušit ústavním zákonem, nicméně musí to být minimálně po uplynutí tří let od provedení referenda. Stejně tak může být referendum o stejné věci provedeno nejdříve tři roky po uplynutí původního referenda.

Zajímavostí na Slovensku je odvolání prezidenta pomocí celostátní referenda. Tuto možnost upravuje zákon z roku 1999 o způsobu volby prezidenta Slovenské republiky, o lidovém hlasování o jeho odvolání a o doplnění některých dalších zákonů²⁶. Referendum o odvolání prezidenta Slovenské republiky vyhláší na základě usnesení předseda Národní rady. S tímto usnesením musí souhlasit nejméně 3/5 všech poslanců Národní rady a referendum musí být vykonáno do 60 dnů od vyhlášení. Prezident je na základě referenda odvolán, pokud v něm hlasovala nadpoloviční většina všech oprávněných voličů. Pokud prezident v referendu odvolán nebyl, musí do 30 dnů od vyhlášení výsledků rozpustit Národní radu a vyhlásit nové volby.²⁷

Na regionální úrovni není na Slovensku možné žádné konání referenda. Na místní úrovni se mohou konat mandatorní i fakultativní referenda a o otázkách místní samosprávy.

3.6. Rakousko

V Rakousku se mohou konat celostátní referenda mandatorní, konzultativní i na základě lidové iniciativy. Mandatorní referendum může být vyvoláno pouze Národní radou v případě, že nejméně jedna třetina Národní rady předloží návrh na revizi ústavy. Další možností je, že se většina představitelů Národní rady rozhodne pro předložení zákona ke schválení v referendu.²⁸

V případě lidové iniciativy, musí navrhovatelé nashromáždit minimálně 8 000 podpisů oprávněných voličů s rakouským občanstvím. Pokud má návrh potřebný počet podpisů,

²⁵ Petra Bartáková, *REFERENDA VE VYBRNÝCH ZEMÍCH*, Parlament České republiky, srovnávací studie č. 1.178

²⁶ Zákon č. 46/1999 Z.z o způsobu volby prezidenta Slovenské republiky, o lidovém hlasování o jeho odvolání a o doplnění některých dalších zákonů

²⁷ Petra Bartáková, *REFERENDA VE VYBRNÝCH ZEMÍCH*, Parlament České republiky, srovnávací studie č. 1.178

²⁸ Petra Bartáková, *REFERENDA VE VYBRNÝCH ZEMÍCH*, Parlament České republiky, srovnávací studie č. 1.178, str. 18

ministerstvo vnitra zadá interval pro všeobecný sběr podpisů, ve kterém jich je třeba 100 000. Po shromáždění tohoto počtu podpisů ovšem nemusí být tento návrh přijat. Národní rada musí návrh projednat, nicméně může rozhodnout o jeho odmítnutí.

Na regionální úrovni lze v Rakousku ve většině spolkových zemí předkládat návrhy zákonů. Výjimkou je pouze Salebursko. Většina spolkových zemí v Rakousku může konat také konzultativní referenda. V případě předkládání návrhů zákonů je potřeba 2–5 % oprávněných voličů v závislosti na dané spolkové zemi. V případě konzultativního referenda je třeba 2-11 % oprávněných voličů v závislosti na daní spolkové zemi.

3.7. Austrálie

Referenda v Austrálii mají poměrně dlouhou historii. Mohou se zde konat jak referenda federální, tak referenda jednotlivých států či území. První důležité referendum, které v Austrálii proběhlo, se konalo roku 1901 a vedlo ke vzniku Australské federace. Tímto referendem tehdy prošlo všech šest kolonií.

Změny ústavy nelze v Austrálii provést bez referenda. Návrh zákona, který obsahuje novelu, musí být nejprve schválen oběma sněmovnami parlamentu. Za určitých omezených okolností může být návrh schválen pouze jednou komorou parlamentu. V takovém případě musí generální guvernér rozhodnout, zda referendum předloží lidem. Podle úmluvy se tak děje na radu předsedy vlády. Federální referendum musí být v Austrálii přijato názorem dvojité většiny. V samotném státě se musí většina voličů vyslovit pro nebo proti dané otázce a pro stejnou odpověď musí hlasovat také většina států.

Australané odmítli většinu návrhů na změny ústavy a schválili pouze 8 ze 44 federálních referend, která jim byla předložena od vzniku federace v roce 1901. Pro mnoho neschválených referend se ovšem vyslovilo více než polovina oprávněných voličů Austrálie, nicméně z důvodu takzvaného dvojího schvalování nebyla tato referenda úspěšná. Tato situace je způsobena tím, že každý jednotlivý stát Austrálie má jiný počet obyvatel. V případě, že v jednom státě byla například většina voličů pro daný návrh v referendu a v jiném státě s méně obyvateli byli proti, mohl být výsledek federálního referenda například 2:4 v neprospěch návrhu. V případě, že by ovšem neplatilo dvojí schvalování, tento návrh by voliči zvolili jako přijatý, jelikož s návrhem souhlasilo například 51 % oprávněných voličů Austrálie. Mnoho referend tedy nebylo platných právě z důvodu, že nesplňovala obě podmínky. Státy a jednotlivé území Austrálie mohou uspořádat referenda také.

3.8. Francie

Francie je demokratický stát již po mnoho let a existují zde dva typy referend. Na celostátní úrovni bylo referendum na základě návrhu prezidenta a vlády umožněno od roku 1958. Místní referenda jsou umožněna od roku 2003. Ústavní zákon ze dne 23. července 2008 dále upravuje referendum se sdílenou iniciativou. Toto referendum je iniciováno z podnětu jedné pětiny poslanců a musí být podpořen jednou desetinou oprávněných voličů.

Ve Francii se ve třetím tisíciletí konala dvě velmi důležitá celostátní referenda. První se konalo 24. září 2000 a pojednávalo o snížení mandátu prezidenta ze sedmi let na pět let. Cílem této změny bylo, aby volby do parlamentu republiky probíhaly ve stejném roce po volbě prezidenta republiky. Se záměrem snížení mandátu souhlasilo 73,2 % voličů a referendum bylo platné i přes účast pouze 30,2 % oprávněných voličů.

Druhé důležité celostátní referendum proběhlo 29. května 2005. Cílem tohoto referenda bylo rozhodnout, zda má Francie ratifikovat navrhovanou ústavu Evropské unie. Prvním důležitým krokem k ratifikaci této ústavy ovšem byla změna francouzské ústavy. V tomto ohledu se pro změnu francouzské ústavy vyslovilo 80 % členů parlamentu a zdálo se tak, že proces může dále pokračovat. Francouzský prezident se ovšem rozhodl, že dá v tomto směru přednost přímé demokracii a dal možnost vyjádřit se přímo občanům Francie. Výsledkem referenda byl nesouhlas se změnou francouzské ústavy v poměru 55 % ku 45 %. Referenda se zúčastnilo 69 % oprávněných občanů. Francie se tímto stala první zemí, která odmítla ratifikaci navrhované ústavy Evropské unie.

3.9. Itálie

V Itálii jsou přípustné čtyři druhy referend. Prvním z nich je celostátní referendum, kterým občané mohou rozhodovat o zrušení existujícího zákona, a to buď celého, nebo jeho části. Druhým možným referendem v Itálii je ústavní referendum, které může být využito v případě, že parlament přijme nový ústavní zákon. Třetím druhem referenda je poradní referendum, které je vyžadováno v případě schvalování úprav regionů, provincií, nebo obcí. Posledním referendem je referendum na regionální nebo místní úrovni, které může upravovat regionální zákony.

Referendum v Itálii může být vyvoláno jak občany, tak zastupiteli. V případě, že iniciativa bude od zastupitelů, musí tuto žádost podpořit minimálně pět regionálních rad. Pokud bude referendum vyvoláno iniciativou lidu, je třeba 500 000 italských oprávněných

voličů. Zajímavostí je, že takto mohou občané rozhodovat pouze o zrušení některých zákonů. Referenda o přijetí nových zákonů nejsou přípustná a nejsou zakotveny v ústavě. Mimo jiné se referenda nesmí konat například o otázkách daní, rozpočtů, amnestií a ratifikací mezinárodních smluv.

Žádost s otázkou referenda s nezbytným počtem podpisů oprávněných občanů musí být odevzdána kasačnímu soudu, který přezkoumá platnost žádosti. Soud má pravomoc vyhlášení referenda odmítnout i přes splnění všech náležitostí pro vyhlášení. Mnoho referend již v Itálii nebylo vyhlášeno i přes splnění 500 000 podpisů. Pokud kasační soud rozhodne, že je návrh na vyhlášení referenda platný, musí být otázka posouzena ústavním soudem. Pokud ústavní soud schválí vyhlášení referenda, prezident republiky musí stanovit termín referenda mezi 15. dubnem a 15. červnem. Výsledek referenda je platný, pokud se referenda zúčastní prostá většina oprávněných voličů.

3.10. Švédsko

Ve Švédsku bylo právní ustanovení o referendech zavedeno již v roce 1922. Od zavedení parlamentarismu se ve Švédsku konalo šest celostátní referend. Riksdag, což je národní zákonodárce Švédska, rozhoduje o znění otázky v referendu a také, zda se referendum bude konat. Právní předpisy pro závazná referenda, týkající se změn ústavy a přijetí mezinárodních smluv, existují od roku 1980. Aby se stalo referendum závazné, musí ho požadovat jedna desetina členů Riksdagu při návrhu. Další podmínkou je podpora 116 členů Riksdagu. Referendum se pak koná při dalších parlamentních volbách. Změna ústavy je pak zamítnuta, pokud ji většina občanů v referendu odmítne a zúčastní se hlasování více než polovina oprávněných občanů. Pokud se nezúčastní více než polovina občanů, Riksdag rozhodne, zda výsledek referenda bude sledovat či nikoliv. Schválení změny ústavy v referendu není nikdy závazné.

První celostátní referendum ve Švédsku se konalo v roce 1922 a týkalo se zákazu alkoholu. V referendu ovšem občané hlasovali proti zákazu. Proti zákazu se vyslovilo 51 % zúčastněných občanů a Riksdag tak respektoval výsledek referenda.

Druhé celostátní referendum se konalo v roce 1955. V tomto referendu občané rozhodovali, zda by se ve Švédsku mělo zavést pravostranné řízení automobilů. V tomto referendu občané poměrně jasně hlasovali pro zachování levostranného řízení, když pro zachování hlasovalo 82,9 % zúčastněných. Riksdag se nicméně i přes tuto skutečnost následně

rozhodl zavést levostranný provoz v rozporu s tímto výsledkem. Návrh tohoto zákona byl schválen v roce 1963 a přechod proběhl 3. září 1967.

Třetí konané referendum se týkalo důchodového systému a konalo se roku 1957. V referendu mohli občané vybírat ze tří různých variant důchodového systému. Zvítězila nakonec první varianta, podle které se měl důchod odvíjet od příjmů ze zaměstnání za minimálně 15 odpracovaných let. Hodnota důchodu měla být garantována vládou. Referenda se zúčastnilo 72,4 % voličů a první varianta vyhrála s 45,8 % hlasů.

Čtvrté švédské celostátní referendum proběhlo v roce 1980. Týkalo se formy využití jaderné energie a opět existovaly tři varianty. V první variantě mohli občané hlasovat pro přerušování využívání jaderné energie. V případě hlasování pro druhou variantu občané souhlasili s ukončením využívání jaderné energie jen v případě, že je to ekonomicky proveditelné. Poslední variantou byla možnost, že by se využití jaderné energie přerušilo až za deset let. V tomto referendu byla opět vysoká účast a zúčastnilo se 75,7 % oprávněných voličů. Nejvíce hlasů měla varianta číslo dvě, které měla 39,1 % hlasů. O necelé čtyři desetiny procenta měla varianta třetí, tedy 38,7 %. První varianta získala 18,9 % hlasů. Toto referendum ovšem nemělo nijak významný vliv na jadernou energii ve Švédsku. Dodnes ve Švédsku fungují tři jaderné elektrárny, které produkují 30–40 % elektřiny v zemi.

Dalším důležitým referendem bylo referendum o členství v Evropské unii. Konalo se 13. listopadu 1994. I přes skutečnost, že bylo referendum nezávazné, tak všechny strany Riksdagu slíbily, že budou brát v úvahu výsledky referenda. Referenda se zúčastnilo 83,3 % voličů. Pro členství v Evropské unii hlasovalo 52,3 % oprávněných voličů a rozhodli tím o přistoupení Švédska k Evropské unii.

Poslední celostátní referendum se konalo 14. září 2003 a týkalo se přijetí měny euro. Účast voličů byla 82,6 % a přijetí eura odmítlo v hlasování 55,9 % voličů. Tímto referendem bylo tedy odmítnuto přijetí eura.

Ve Švédsku jsou umožněna také místní referenda. Tyto referenda se mohou konat v obci o místním politickém problému. Referenda jsou v zemi velmi častá a opakovaně se konají v souvislostech s obecními volbami. Nejznámějším švédským místním referendem je referendum Sjöbo z roku 1988, kdy voliči podali návrh na zastavení pobytu uprchlíků v obci.

4. Právní úprava referenda v České republice

V České republice občanům zaručuje Listina základních práv a svobod právo podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců.²⁹ Referenda patří mezi přímé nástroje k vyjádření se k veřejným věcem pro všechny obyvatele. Referenda se dále dělí na místní, krajské a celostátní. Místní referendum je upraveno zákonem č. 22/2002 Sb. o místním referendu a o změně některých zákonů. Krajská referenda upravuje zákon č. 118/2010 Sb., o krajském referendu a změně některých zákonů a celostátní referendum upravuje Ústava České republiky v čl. 2 odst. 2, kde je psáno: „*Ústavní zákon může stanovit, kdy lid vykonává státní moc přímo.*“ V praxi tato věta znamená, že celostátní referendum může být vyhlášeno pouze ústavním zákonem, jako tomu bylo při vyhlášení referenda o vstupu do Evropské unie.

4.1. Celostátní referendum

Celostátní referendum je sice upraveno v Ústavě České republiky, nicméně náš stát doposud nemá schválený žádný ústavní zákon, který by celostátní referendum upravoval obecně. Vláda našeho státu byla přes několik pokusů k dosažení schválení ústavního zákona o obecném celostátním referendu neúspěšná.

První tři vládní návrhy ústavního zákona o celostátním referendu byl zamítnuty a pouze poslední z nich se dostal do prvního čtení v poslanecké sněmovně, kde byl ovšem také zamítnut., a to 14. 3. 1996. Po ustavení senátu České republiky předložila znovu vláda poslanecké sněmovně návrh ústavního zákona o referendu, a to dne 11. 9. 2001. Návrh byl 7. 2. 2002 na 46. schůzi poslanecké sněmovny schválen a byl tak postoupen senátu. Organizační výbor dne 30. 7. 2002 stanovil garančním výborem Ústavně-právní výbor a přikázal tisk k projednání. Návrh zákona byl 20. 9. 2002 zamítnut. V roce 2005 opět vláda předložila poslanecké sněmovně návrh o tomto ústavním zákoně, který byl také poslaneckou sněmovnou odsouhlasen, nicméně následně byl zamítnut senátem. V letech 2012–2016 byly konány další pokusy o přijetí tohoto ústavního zákona, nicméně opět neúspěšné.^{30,31}

Jediné celostátní referendum konané na území České republiky tak doposud bylo referendum o vstoupení České republiky k Evropské unii, které se konalo 13. a 14. června 2003. Kvůli referendu byl vydán speciální ústavní zákon č. 515/2002 Sb. Pro schválení referenda bylo

²⁹ Čl. 21 odst. 1 Listiny základních práv a svobod

³⁰ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 11. 3. 2019]. Dostupné z: <http://www.psp.cz>

³¹ Senát Parlamentu České republiky [online]. [cit. 11.03.2019]. Dostupné z: <http://www.senat.cz>

třeba souhlasu nadpoloviční většiny hlasujících³² a vyhlášený výsledek referenda, kterým bylo přistoupení České republiky k Evropské unii schváleno, nahrazoval souhlas Parlamentu k ratifikaci smlouvy o přistoupení k Evropské unii. Účast v referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii byla 51,21 %. V referendu tedy hlasovalo 4 557 960 lidí, přičemž 77,33 % hlasovalo pro vstup do Evropské unie a zbylých 22,67 % hlasovalo proti vstupu do Evropské unie (viz tabulka č. 2).

Tabulka č. 2³³

Počet oprávněných občanů	Vydané obálky	Účast v %	Odevzdané obálky	Platné hlasy celkem	Počet hlasů ANO	Počet hlasů NE
8 259 525	4 560 399	55,21	4 557 960	4 457 206	3 446 758	1 010 448

Tímto jediným referendem na celostátní úrovni v historii České republiky bylo tedy rozhodnuto o vstupu do Evropské unie.

4.2. Krajské referendum

Krajské referendum je pro Českou republiku poměrně nový pojem. Na základě zákona č. 188/2010 Sb., o krajském referendu, ho lze uspořádat od roku 2011. Takové referendum lze uspořádat o věcech, které se týkají samostatné působnosti kraje. Výjimkou, o které se referendum konat nedá, je například rozpočet kraje, obecně závazná vyhláška kraje nebo odvolání zastupitelů krajských úřadů.

Krajské referendum může být podobně jako místní referendum iniciováno ze dvou stran. První možností je, že se na uspořádání krajského referenda usnese zastupitelstvo kraje. Druhou možností je, že přípravný výbor, tvořený z oprávněných voličů, navrhne uspořádání krajského referenda. Přípravný výbor musí tvořit nejméně tři oprávněné osoby. Podpora voličů, aby mohl být návrh předložen, je v případě krajů stanovena na 6 % osob, které jsou v daném referendu oprávněni hlasovat. Aby bylo krajské referendum platné, je třeba účasti 35 % oprávněných voličů. Rozhodnutí je závazné, pokud pro něj hlasovala prostá většina oprávněných osob, které se referenda zúčastnily, a alespoň 25 % oprávněných osob.³⁴

³² Ústavní zákon č. 515/2002 Sb. o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii, čl. 5 odst. 1

³³ Český statistický úřad [online]. [cit. 11.03.2019]. Dostupné z: <https://volby.cz/pls/ref2003/re13?xjazyk=CZ>

³⁴ Zákon č. 118/2010 Sb.

V České republice se zatím žádné referendum na krajské úrovni nekonalo. Proběhlo jen několik návrhů na uspořádání takového referenda, ale všechny byly neúspěšné. V roce 2010 navrhoval například Jiří Paroubek konání krajské referenda v Ústeckém kraji, a to o otázce prolomení limitů těžby hnědého uhlí. Proti tomuto návrhu byla politická strana TOP 09. Podle strany byl tento návrh populistický a nepromyšlený. Strana uvedla, že o věcech, které mají dopad na život všech občanů a celého hospodářství země, se musí rozhodovat na celorepublikové úrovni.³⁵

4.3. Místní referendum

V České republice bylo místní referendum upraveno poprvé zákonem č. 298/1992 Sb., o volbách do zastupitelstev v obcích a o místním referendu ze dne 15. dubna 1992. Tato právní úprava byla nicméně následně nahrazena zákonem č. 22/2004 Sb., o místním referendu a o změně některých zákonů ze dne 11. prosince 2003. Nový zákon zvyšoval například potřebou účast k platnosti referenda, a to z 25 %³⁶ oprávněných občanů na 35 %³⁷. Tento nový zákon byl schválen naší vládou naprosto jednoznačně. V parlamentu hlasovalo 157 ze 170 přítomných poslanců pro přijetí zákona a žádný z poslanců nehlasoval proti³⁸. Následně v senátu byla situace obdobná, když 47 z 54 přítomných senátorů hlasovalo pro přijetí zákona a pouze jeden hlasoval proti³⁹.

4.3.1. O čem lze a nelze konat

Místní referendum lze konat především o otázkách, které spadají do samostatné působnosti obce, městské části nebo samosprávného obvodu. Nejčastěji se místní referenda konají například o nakládání s obecní majetkem nebo o rozdělení či sloučení obce. Otázka, která je pokládána v referendu musí být položena jednoznačně tak, aby bylo možné odpovědět slovem „ano“ nebo slovem „ne“.

³⁵ Jaromír Drábek, 9. února 2010, Tisková zpráva: TOP 09 odmítá krajské referendum o prolomení těžebních limitů [cit. 11.03.2019]. Dostupné z: <https://www.top09.cz/co-delame/tiskove-zpravy/drabek-top-09-odmita-krajske-referendum-o-prolomeni-tezebnych-limitu-881.html>

³⁶ Zákon č. 298/1992 Sb. o volbách do zastupitelstev v obcích a o místním referendu, § 84 odst. 1

³⁷ Zákon č. 22/2004 Sb. o místním referendu a o změně některých zákonů, § 48 odst. 1

³⁸ 22. schůze, 100. hlasování, 23. října 2003, 15:13, Vládní návrh zákona o místním referendu, Poslanecká sněmovna PČR

³⁹ 12. schůze, 54. hlasování, 11. 12. 2003 – senátní tisk 210 – Návrh zákona o místním referendu a o změně některých zákonů, Senát PČR

Místní referendum nelze konat⁴⁰:

- a) o místních poplatcích a o rozpočtu obce nebo statutárního města,
- b) o zřízení nebo zrušení orgánů obce nebo statutárního města a o jejich vnitřním uspořádání,
- c) o volbě a odvolání starosty nebo primátora územně nečleněného statutárního města, primátora statutárního města a primátora hlavního města Prahy, místostarosty nebo náměstka primátora, členů rady obce, města, městského obvodu nebo městské části, členů rady statutárního města a hlavního města Prahy a dalších členů zastupitelstva obce, zastupitelstva statutárního města, jakož i volených nebo jmenovaných členů dalších orgánů obce a statutárního města,
- d) jestliže by otázka položená v místním referendu byla v rozporu s právními předpisy nebo jestliže by rozhodnutí v místním referendu mohlo být v rozporu s právními předpisy,
- e) v případech, kdy se o položené otázce rozhoduje ve zvláštním řízení,
- f) o uzavření veřejnoprávních smluv k výkonu přenesené působnosti, nebo
- g) o schválení, změně nebo zrušení obecně závazné vyhlášky obce,
- h) jestliže od platného rozhodnutí v místním referendu do podání návrhu na konání místního referenda v téže věci neuplynulo 24 měsíců.

4.3.2. Vyhlášení a příprava místního referenda

Místní referendum může vyhlásit zastupitelstvo obce na základě hlasování, kdy je třeba nadpoloviční většina všech členů. V případě, že zastupitelstvo obce či statutárního města odsouhlasí v hlasování konání referenda, vyvěsí vyhlášení referenda na úřední desce obecního úřadu, magistrátu či městských částí po dobu 15 dní. Vyhlášení referenda na úřední desce musí obsahovat území, na němž se konání místního referenda navrhuje, znění otázky, odůvodnění návrhu, odhad nákladů spojených s provedením místního referenda a realizací rozhodnutí přijatého v místním referendu a způsob jejich úhrady z rozpočtu obce, popřípadě statutárního města⁴¹. Referendum se musí uspořádat do 90 dnů od vyhlášení, pokud tedy není v návrhu uvedena pozdější doba. Dnem vyhlášení je považován den vyvěšení místního referenda na úřední desce.

Druhou možností přípravy místního referenda je iniciativa lidu. V takovém případě podá přípravný výbor, který je složený z členů oprávněných hlasovat na území statutárního města nebo obce, návrh na konání místního referenda. Oprávněnou osobou se rozumí osoba, která má právo hlasovat v daném referendu. Je to tedy státní občan České republiky,

⁴⁰ Zákon č. 22/2004 Sb., § 7

⁴¹ JAREŠ, Adam a Aneta JUDOVÁ. *Kuchařka místního referenda: manuál pro aktivní občany*. Praha: Transparency International - Česká republika, [2016]. ISBN 978-80-87123-26-3

který dosáhl 18 let věku a má trvalé bydliště na území obce nebo města. Za oprávněnou osobu se považuje také občan Evropské unie, který rovněž dosáhl 18 let věku a má trvalé bydliště na území obce či města. Zastupitelstvo města nebo statutárního města dále musí rozhodnout o jeho vyhlášení. Místní referendum tedy v tomto směru umožňuje občanům podílet se a zasahovat do rozhodování o obecních či městských záležitostech. Návrh přípravného výboru ovšem musí mít dostatečnou podporu občanů oprávněných hlasovat na daném území. Podpora je stvrzena podpisem pod daný návrh konání místního referenda. Počet podpisů oprávněných osob, který je třeba, aby mohl být návrh přípravného výboru podán, je dán zákonem (viz tabulka č. 3).

Tabulka č. 3⁴²

Velikost obce (počet obyvatel)	Potřebný počet podpisů (z celkového počtu oprávněných voličů)
do 3 000	30 %
do 20 000	20 %
do 200 000	10 %
nad 200 000	6 %

Přílohou návrhu místního referenda musí tedy být podpisová listina, která musí mít dostatečný počet podpisů. Tato podpisová listina musí mít několik náležitostí. První náležitostí je označení území, kde se bude referendum konat. Dále musí obsahovat otázku, popřípadě otázky, které jsou navrženy k rozhodnutí v referendu. Důležité jsou také osobní údaje členů výboru. Poslední bod, který musí obsahovat, upozorňuje oprávněné osoby podporující konání referenda na zákaz podepisování listiny vícekrát, a to těmito slovy: „*Ten, kdo podepíše vícekrát tentýž návrh na konání místního referenda nebo kdo podepíše podpisovou listinu, ač není oprávněnou osobou podle zákona o místním referendu, nebo kdo v podpisové listině uvede nepravdivé údaje, dopouští se přestupku, za který mu může být uložena pokuta do výše 3 000 Kč.*“⁴³. Návrh tedy nelze podepsat vícekrát a v případě, že tak někdo učiní, může mu být

⁴² Zákon č. 22/2004 Sb. o místním referendu, § 8 odst. 2

⁴³ Zákon č. 22/2004 Sb. o místním referendu, § 11 odst. 1d

uložena pokuta. Praha 10 takto učinila v roce 2014 a v souvislosti s návrhem na vyhlášení místního referenda udělila 201 pokut.⁴⁴

Návrh přípravného výboru na vyhlášení referenda musí mít tyto náležitosti:

- a) označení území, na němž se konání místního referenda navrhuje,
- b) znění otázky, popřípadě otázek, navržené k rozhodnutí v místním referendu,
- c) odůvodnění návrhu,
- d) odhad nákladů spojených s provedením místního referenda a realizací rozhodnutí přijatého v místním referendu a způsob jejich úhrady z rozpočtu obce, popřípadě statutárního města,
- e) označení zmocněnce z členů přípravného výboru,
- f) jména a příjmení členů přípravného výboru, jejich datum narození, místo, kde jsou přihlášeni k trvalému pobytu, kterým se rozumí adresa pobytu (dále jen "adresa"), a jejich vlastnoruční podpisy.⁴⁵

Pokud návrh přípravného výboru splňuje všechny tyto náležitosti a zastupitelstvo rozhodne o vyhlášení referenda, musí zastupitelstvo také informovat zmocněnce o přijatém usnesení a zároveň toto rozhodnutí vyvěsit na úřední desce obce nebo v případě statutárního města na úřední desce magistrátu a všech deskách úřadů městských částí nebo obvodů.

4.3.3. Informování občanů o referendu

Dalším důležitým krokem v případě přijetí konání místního referenda je informování občanů o jeho konání. Pro tento případ probíhá kampaň na daném území obce či města. Obec nebo statutární město má ze zákona povinnost informovat o konání referenda občany způsobem v místě obvyklém. V praxi to znamená především vyvěšení vyhlášení na úřední desce. Další možností, jak obvykle města či obce informují své občany o konání referenda, je oznámení v místním tisku či v místní televizi. Pokud se jedná o komerční prostor, který je v kompetenci obce, měla by obec dát možnost vyjádřit se oběma názorům v referendu, nikoliv pouze jednomu. Platí zde tedy zásada rovnosti.

⁴⁴ JAREŠ, Adam a Aneta JUDOVÁ. *Kuchařka místního referenda: manuál pro aktivní občany*. Praha: Transparency International - Česká republika, [2016]. ISBN 978-80-87123-26-3

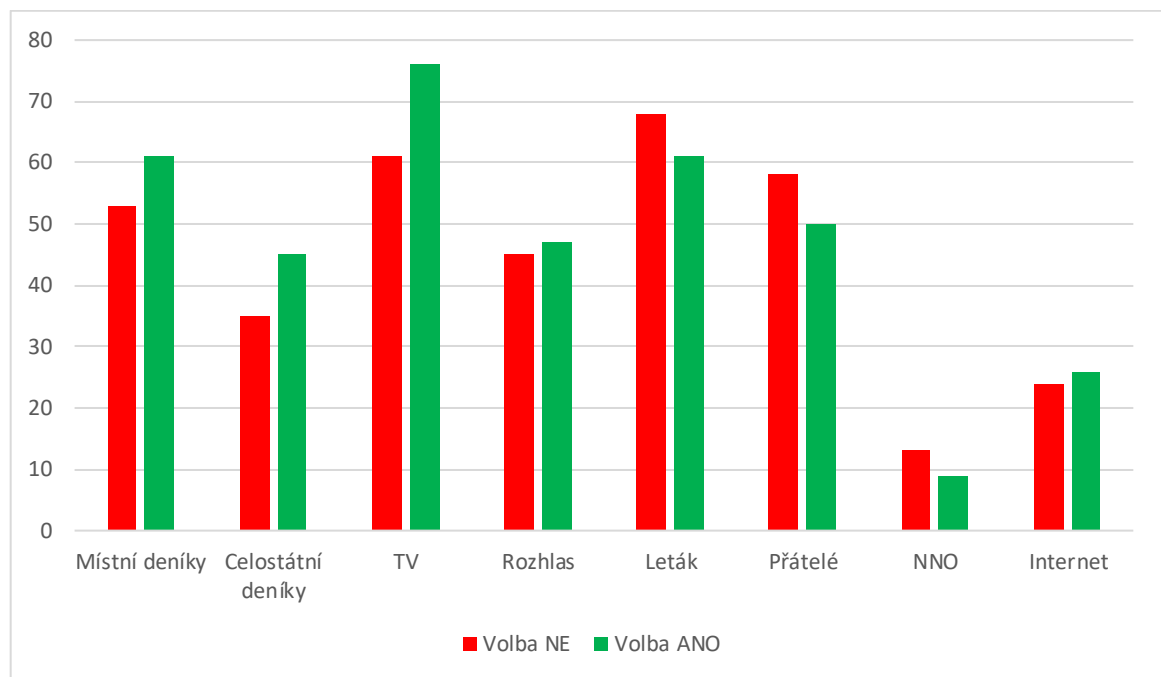
⁴⁵ Zákon č. 22/2004 Sb., § 10, odst. 1

Následující graf znázorňuje zdroje informací v porovnání s odpověďmi voličů při brněnském místním referendu v roce 2004. V tomto místním referendu se jednalo o otázce, zda přesunout brněnské hlavní nádraží mimo centrum města.

Graf č. 1. Zdroje informací pro voliče při brněnském místním referendu v roce 2014 (v procentech)

Respondenti jmenovali všechny informační zdroje, ze kterých se k nim informace dostaly.

Počet respondentů = 662

Z tohoto grafu je patrné, že informativnost občanů města Brna byla na vysoké úrovni. Mnoho voličů vycházelo ze tří a více zdrojů informací, což naznačuje velmi vysokou úroveň politické informativnosti voličů.

4.3.4. Hlasování

Hlasování probíhá v jednotlivých okrscích a obecní úřad musí před zahájením hlasování předat komisi seznam oprávněných osob. V případě, že se oprávněná osoba nebude moci zúčastnit referenda v okrsku podle trvalého pobytu, může si zažádat o hlasovací průkaz. Tento průkaz osobě vydá na žádost obecní úřad a oprávněná osoba pak může hlasovat v kterémkoliv okrsku místního referenda.

Důležitou součástí hlasování jsou hlasovací lístky. Tyto lístky musí být k dispozici u okrskové komise. Dle znění zákona musí hlasovací lístek obsahovat některé náležitosti.

Mezi tyto náležitosti patří nadpis, název obce a otázka, o níž se koná místní referendum. V hlasovací místnosti musí být zvláštní oddělený prostor k hlasování. Tento prostor je zde z důvodu dodržení zásady tajnosti hlasování.⁴⁶

Oprávněná osoba musí hlasovat vždy osobně. Po příchodu do hlasovací místnosti prokáže oprávněná osoba svou totožnost. Osobě, která neprokáže svou totožnost, nebude hlasování umožněno. Pokud se k hlasování dostaví osoba, která vlastní hlasovací průkaz, odevzdá tento průkaz komisi, která jej přiloží k seznamu oprávněných osob a doplní údaje o oprávněné osobě do seznamu oprávněných voličů. Následně osobě vydá hlasovací lístek a úřední obálku. V prostoru pro úpravu obálek nesmí být při hlasování přítomna žádná jiná osoba. V případě, že oprávněná osoba nemůže označit hlasovací lístek sama pro tělesnou vadu nebo neumí číst nebo psát, může být se souhlasem této osoby v prostoru pro hlasování přítomna jiná oprávněná osoba. Touto osobou však nemůže být člen okrskové komise. Z mimořádných či závažných důvodů, zejména zdravotních, může oprávněná osoba požádat úřad o hlasování v jiném místě, než je hlasovací místnost. V takovém případě vyšle okrsková komise k oprávněné osobě dva své členy s přenosnou hlasovací schránkou, hlasovacím lístkem a úřední obálkou.⁴⁷

4.3.5. Výsledky

Po ukončení hlasování musí předseda komise shromáždit všechny zbylé nepoužité hlasovací lístky a obálky a zapečetit je. Poté nechá otevřít hlasovací schránku. Komise nejprve vyloučí neúřední obálky a spočítá úřední obálky. Tento počet obálek porovná s počtem hlasujících oprávněných osob. V hlasovací schránce se najde mnoho neplatných hlasovacích lístků. Mezi neplatné hlasovací lístky patří lístky, které nejsou vytištěné a dodané obcí nebo městem a také lístky, které nejsou v úředních obálkách. Hlas oprávněné osoby je také neplatný, pokud je v úřední obálce více hlasovacích lístků. Pokud jsou na hlasovacím lístku současně zaškrtnuté obě dvě odpovědi, nebo označí-li osoba odpověď jiným způsobem, než je stanovený zákonem, je hlas také neplatný. Dále okrsková komise sečte zvlášť hlasy odevzdané pro odpověď „ano“, zvlášť pro odpověď „ne“ a zvlášť také lístky, kde není označena žádná

⁴⁶ NAHODIL, Tomáš. *Místní referendum v České republice: zákon o místním referendu s poznámkami: podle stavu k 1.10.2004*. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-502-8, str. 66

⁴⁷ Zákon č. 22/2004 Sb., hlava V

odpověď. Zjištěný počet zaznamená v zápise o průběhu a výsledku hlasování. Poté předseda zajistí zapečetění všech hlasovacích lístků.⁴⁸

4.3.6. Soudní přezkum

Po provedení místního referenda může jakákoliv oprávněná osoba, která se mohla zúčastnit referenda podat stížnost na postup komise. O takové stížnosti bude rozhodovat komise vyššího stupně. Dále může každá oprávněná osoba nebo přípravný výbor podat návrh na vyslovení neplatnosti hlasování nebo neplatnosti rozhodnutí v místní referendu, nicméně musí tak učinit do deseti dnů od vyhlášení výsledků. Návrh se podává u příslušného krajského soudu a může být podán jestliže⁴⁹:

- a) Došlo k takovému porušení ustanovení zákona o místním referendu, které mohlo ovlivnit jeho výsledek
- b) Místní referendum bylo konáno o věci, které nespadá do samostatné působnosti obce nebo statutárního města
- c) Místní referendum bylo konáno o věci, o které se nesmí konat podle § 7 zákona č. 22/2004 Sb.

Jako další opravný prostředek může přípravný výbor podat žalobu ke krajskému soudu. Učinit tak může v případě, že nesouhlasí s výzvou obecního úřadu k odstranění vad návrhu na vyhlášení referenda. Tuto žalobu musí podat do 10 dnů od doručení výzvy k odstranění vad. Učinit tak může také, jestliže zastupitelstvo obce nerozhodlo o návrhu přípravného výboru na vyhlášení referenda nebo jestliže rozhodlo, že referendum nevyhlásí.

⁴⁸ KOPECKÝ, Martin. *Zákon o místním referendu: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-280-1, str. 171

⁴⁹ Zákon č. 22/2004 Sb.

5. Místní referendum v Karlových Varech

V lednu 2018 v Karlových Varech proběhlo historicky první místní referendum o dlouho diskutované Vřídelní kolonádě. Původní litinová kolonáda byla rozebrána z důvodu koroze již v roce 1939 a byly nahrazena dočasnou dřevěnou⁵⁰. Současná Vřídelní kolonáda nahradila provizorní dřevěnou v roce 1975.

O tématu rekonstrukce stávající kolonády nebo výstavby repliky architektů Ferdinanda Fellnera a Hermanna Helmera se začalo v Karlových Varech diskutovat z důvodu havarijního stavu současné kolonády. Havarijní stav už byl natolik závažný, že byla Vřídelní kolonáda zavřena a tryskající vřídlo bylo přesunuto ven před budovu. V havarijním stavu byla nejen samotná budova, ale také podloží budovy a zázemí pro jímání vřídelní vody. Tato poškození byla způsobena tryskající agresivní minerální vodou. Zastupitelé města v čele s primátorem města Petrem Kulhánkem rozhodli v roce 2016 o rekonstrukci stávající kolonády, čímž by prodloužili její životnost na dalších 15 let⁵¹. Tato rekonstrukce měla podle odhadů města stát 40 milionů korun a po patnácti letech město chtělo postavit kolonádu novou asi za 250 milionů korun, přičemž na výstavbu budovy chtěli zastupitelé vyhlásit mezinárodní architektonické výběrové řízení.

Proti této myšlence byla opozice a přípravný výbor místního referenda v Karlových Varech. Považovali tento krok jako velmi nevhodný. Dle informací přípravného výboru by rekonstrukce stávající vřídelní kolonády stála 80 až 120 milionů korun a za dalších 15 let výstavba nové 250 milionů korun. Podle přípravného výboru však šlo v době iniciativy referenda postavit kolonádu novou, za asi 250 milionů korun za významného příspěví fondů Evropské unie. Z tohoto důvodu začal přípravný výbor sbírat potřebné podpisy k iniciativě referenda. Začátkem roku 2016 sepsali členové přípravného výboru petici za obnovení historické litinové kolonády. Když nasbírali asi 3 000 podpisů, navštívili s ní vedení města s vírou, že se zastupitelé k věci vyjádří a případně i projednají. Vedení města ovšem na tuto petici žádným způsobem nereagovalo a přípravný výbor se tak rozhodl jít složitější cestou, čímž bylo místní referendum.

⁵⁰ Vřídelní kolonáda | Karlovy Vary. [online]. Infocentrum města Karlovy Vary [cit. 25.03.2019]. Dostupné z: <https://www.karlovyvary.cz/cs/vridelni-kolonada-0>

⁵¹ Referendum o Vřídelní kolonádě bude, rozhodl krajský soud | Karlovy Vary. *Český rozhlas Karlovy Vary* [online]. [cit. 25.03.2019]. Dostupné z: <https://vary.rozhlas.cz/referendum-o-vridelni-kolonade-bude-rozhodl-krajsky-soud-6805549>

První věc, kterou museli aktivisté pro vyhlášení referenda učinit, bylo sepsání návrhu na konání místního referenda. Název návrhu na konání referenda byl: „*Návrh přípravného výboru na konání místního referenda o obnovení historické stavby Vřídelní kolonády architektů Ferdinanda Fellnera a Hermana Helmera v Karlových Varech, která stála nad Vřídlem od roku 1879 do roku 1939.*“ Konání referenda původně přípravný výbor navrhoval ve dnech konání parlamentních voleb v roce 2017, ovšem nenasbíral do té doby dostatečný počet podpisů. Z toho důvodu byl nakonec v návrhu uveden datum konání souběžně s prezidentskými volbami v lednu 2018. V návrhu referenda přípravný výbor uvedl místo konání, čímž bylo město Karlovy Vary, dále údaje členů přípravného výboru a nejdůležitější část, otázku k referendu, která zněla takto: „*Jste pro obnovu historické Vřídelní kolonády architektů F. Fellnera a H. Helmera a pro ukončení oprav havarijního stavu současné Vřídelní kolonády z roku 1975?*“ Přípravný výbor tímto chtěl především zastavit opravy stávající Vřídelní kolonády, a to právě z důvodu nevhodnosti a začít s bouráním a stavěním nové. Ve městě, kde žije méně jak 200 000 tisíc obyvatel, je třeba 10 % nashromážděných podpisů oprávněných voličů k vyvolání referenda. V případě Karlových Varů musel tedy přípravný výbor nasbírat minimálně 3 799 podpisů. Přípravný výbor dne 2. 8. 2017 odevzdal návrh na vyhlášení referenda, v němž nasbíral více než 5 000 podpisů včetně neplatných. Město uznalo potřebných 3 883, a proto se zastupitelstvo města jejich návrhem muselo zabírat.

Po kontrole podpisů zastupitelé města začali probírat znění otázky. Konkrétně skutečnost, že při položení této otázky se řeší nejen výstavba repliky nové kolonády, ale také ukončení oprav stávající kolonády. Ke stavbě nové kolonády by samozřejmě nedošlo ihned, a tudíž by mohlo dojít k dočasnému uzavření Vřídelní kolonády. Náměstek primátora pro kulturu Jiří Klsák uvedl, že magistrát města podal dokonce dotaz na Ústav pro jazyk český. Konkrétně zastupitele zajímalo, zda může být otázka formulována tak, jak se na ni ptal přípravný výbor při sběru podpisů. Zastupitelé na svém šestém jednání dne 31. 10. 2017 návrh na vyhlášení referenda zamítli usnesením č. ZM/347/10/7, a to právě z důvodu nejednoznačného znění otázky. Následně se přípravný výbor referenda obrátil na krajský soud v Plzni.

V žalobě proti rozhodnutí karlovarského magistrátu přípravný výbor uvedl, že zastupitelstvo nijak nspecifikovalo odůvodnění jejich rozhodnutí. V rozhodnutí magistrátu byl uveden pouze odkaz na zákon, dle kterého není vyvolání referenda přípustné. Chybělo odůvodnění zamítnutí vyhlášení místního referenda. Navrhovatelé referenda tak vlastně neznali důvod nevyhlášení referenda. Jediné dva odkazy na právní odůvodnění byly podle navrhovatelů

chybné. Tyto dva odkazy se týkaly položené otázky referenda. V tomto smyslu magistrát odkazoval na § 7 písm. d) zákona o místním referendu, který zní takto: „*Místní referendum nelze konat, jestliže by otázka položená v místním referendu byla v rozporu s právními předpisy nebo jestliže by rozhodnutí v místním referendu mohlo být v rozporu s právními předpisy.*“ Druhý odkaz v odůvodnění byl na § 8 odst. 3 zákona o místním referendu, který zní takto: „*Místní referendum se koná, jestliže otázka navržená pro místní referendum je jednoznačně položena tak, aby na ni bylo možno odpovědět slovem „ano“ nebo slovem „ne“.*“ Přípravný výbor byl názoru, že zastupitelstvo města neodůvodnilo své rozhodnutí, a to ani v případě § 7 písm. d), kdy zastupitelstvo shledalo otázku v místním referendu v rozporu s právními předpisy. V takovém případě by dle navrhovatelů mělo být v rozhodnutí uvedeno, v jakém rozporu s právními předpisy je daný návrh. Dále přípravný výbor uvedl, že překážkou ve vyhlášení referenda nemůže být ani skutečnost, že otázka navrhovaná pro uskutečnění referenda je tvořena dvěma otázkami. Tuto skutečnost přípravný výbor doložil rozhodnutím Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 3. 2015, č. j. Ars 11/2014-42⁵². Dále uvedl jako odůvodnění, že referendová otázka je občanům podávána jako celek a spojka „a“ má tedy ve větě spojovací význam a spojuje dvě věty v jednu.

Dalším důležitým bodem, na kterém navrhovatelé zakládali své odvolání, bylo vyjádření Ministerstva vnitra. Ministerstvo se zabývalo právě přípustností konání místního referenda v Karlových Varech, konkrétně § 6, § 7 a § 8 odst. 3 zákona o místním referendu. Ministerstva vnitra shledalo referendovou otázku jako přípustnou a odkázalo na rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 10. 2012, č.j. Ars 2/2012-43⁵³. V rozhodnutí Nejvyšší správní soud uvedl, že při rozhodování o jednoznačnosti otázky místního referenda, je potřeba kromě zhodnocení otázky v poměru s právem také zhodnocení pohledu občana k dané otázce⁵⁴. Důležitým aspektem je tedy hlavně srozumitelnost otázky a především skutečnost, zda není nijak matoucí pro samotného občana. V závěru ministerstvo uvedlo, že závazný výklad právem náleží pouze soudům.

V případě otázky referenda v Karlových Varech byla otázka pro občany jednoznačná, kdy první část se ptala, zda jsou občané pro výstavbu repliky historické Vřídelní kolonády. Druhá část otázky pojednávala právě o ukončení oprav současné kolonády, a to z důvodu

⁵² Usnesení Krajského soudu v Plzni, č. j. 57 A 101/2017-47

⁵³ Usnesení Krajského soudu v Plzni, č. j. 57 A 101/2017-47

⁵⁴ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 10. 2012, č.j. Ars 2/2012-43

nehospodárnosti v případě výstavby nové. Spojení těchto dvou otázek bylo tedy smysluplné a pro občana naprosto srozumitelné a nikoliv matoucí.

Odpůrce, tedy Magistrát města Karlovy Vary, se ve svém vyjádření u Krajského soudu v Plzni odkazoval především na zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a o stavebním řádu. Ve vyjádření uvedl, že v případě, že by občané v referendu rozhodli o výstavbě nové Vřídelské kolonády, muselo by město okamžitě ukončit opravy kolonády. Současná kolonáda je v havarijním stavu a dne 5.2.2016 vydal příslušný stavební úřad rozhodnutí⁵⁵, ve kterém nařídil městu, jakožto majiteli objektu, nutné zabezpečovací práce, a to z důvodu, že Vřídelská kolonáda je v havarijním stavu a tímto stavem ohrožuje zdraví osob a zvířat. Ve svém rozhodnutí stavební úřad odkazoval na § 13 odst. 1 písm. c) stavebního zákona⁵⁶.

V případě, že by tedy občané v referendu rozhodli o ukončení stávajících prací, město by se dopustilo přestupku dle § 179 odst. 1 písm. f) stavebního zákona, v kterém je uvedeno, že se vlastník stavby dopouští přestupku, jestliže neprovede nařízené nutné zabezpečovací práce. Magistrát města, jakožto odpůrce dále uvedl, že za tento přestupek lze uložit pokutu do 500 000 Kč dle § 179 odst. 5 písm. a) stavebního zákona.

Krajský soud v Plzni rozhodl o vyhlášení místního referenda dne 7. 12. 2017 zveřejněním usnesení čj. 57 A 101/2017-47 na úřední desce Krajského soudu v Plzni. V usnesení uvedl, že místní referendum se bude konat ve dnech 12. a 13. ledna 2018, tedy současně s prezidentskými volbami.

Na internetových stránkách statutárního města Karlovy Vary se k věci vyhlášení referenda vyjádřil také primátor Karlových Varů. Ve svém vyjádření chtěl upozornit především na možnou situaci, že v případě výstavby nové kolonády by musela být Vřídelská kolonáda uzavřena na několik let, což by mělo negativní dopad na cestovní ruch. Následně zmínil také odhad nákladů na výstavbu nové kolonády. Přípravný výbor odhadoval náklady na výstavbu zhruba 250 milionů korun. Dle slov primátora to však není reálné. Ve vyjádření uvedl, že po podrobné kalkulaci by to měl být téměř čtyřnásobek, tedy přes 1 miliardu korun a město by takovou investicí muselo omezit výdaje pro jiné oblasti po dalších několika let. Další možnou komplikací při výstavbě repliky litinové kolonády je podle primátora skutečnost, že v České republice neexistuje žádný výrobce, který by byl schopen výroby litinové kolonády. Zastupitelé města byli tedy výsadečně proti výstavbě nové kolonády a snažili se těmito argumenty přesvědčit

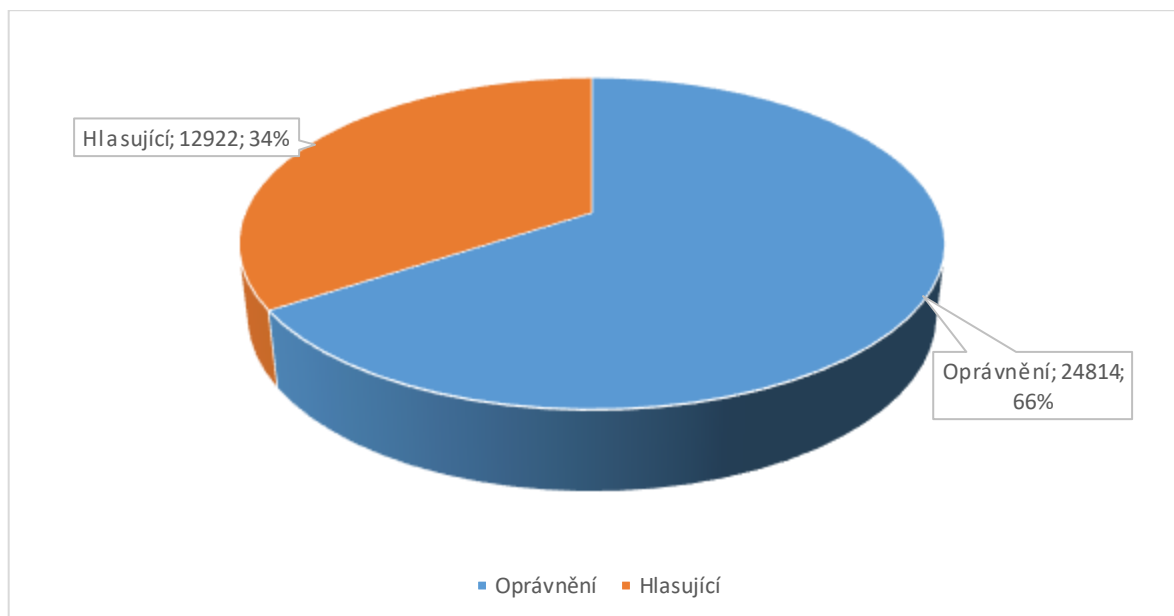
⁵⁵ Rozhodnutí stavebního úřadu o nutnosti zabezpečovací práce, sp.zn. 1314/SÚ/16/Pel, č.j. 1377/SÚ/16

⁵⁶ Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a o stavebním řádu

občany. Po opravě kolonády v havarijním stavu chtěli představitelé města vyhlásit otevřenou mezinárodní architektonickou soutěž, na které by se při rozhodování mohli podílet také občané Karlových Varů.⁵⁷

Ve dnech 12. a 13. ledna tedy v Karlových Varech proběhlo historicky první místní referendum. Probíhalo ve všech padesáti okrscích statutárního města společně s prezidentskými volbami. Počet oprávněných osob, které mohly v referendu hlasovat byl ke dni konání referenda 37 761. Z tohoto počtu vydaly okrskové komise hlasovací lístky 12 922 osobám, z čehož platných hlasů bylo 12 712. Pro výstavbu repliky historické Vřídelské kolonády a zastavení probíhajících oprav současné kolonády hlasovalo 9 564 občanů. Naopak proti bylo 3098 občanů. Následující grafy znázorňují průběh referenda.

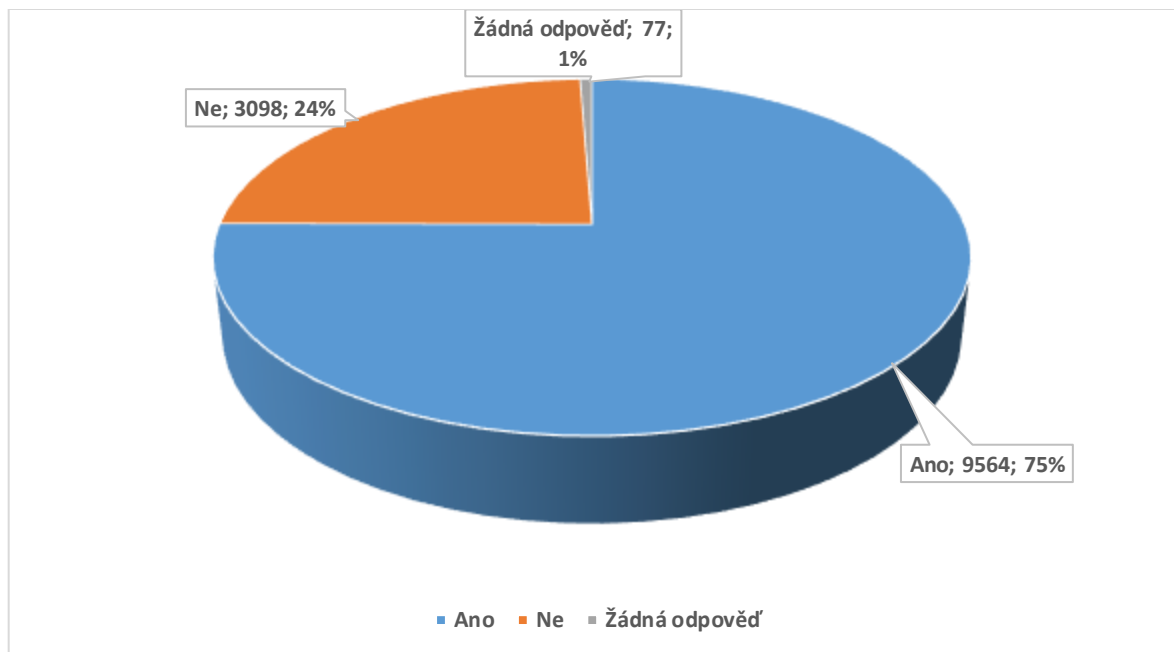
Graf č. 2. Počet oprávněných voličů v porovnání s hlasujícími voliči

Tento graf znázorňuje účast voličů v místním referendu. Platných hlasovacích lístků bylo odevzdáno 12 922 a účast tedy byla 34 %.

⁵⁷ Karlovy Vary čeká historicky první referendum | Karlovy Vary. [online]. Infocentrum města Karlovy Vary [cit. 25.03.2019]. Dostupné z: <https://www.karlovyvary.cz/cs/karlovy-vary-ceka-historicky-prvni-referendum>

Graf č. 3. Odpovědi v referendu na otázku: „Jste pro obnovu historické Vřídelní kolonády architektů F. Fellnera a H. Helmera a pro ukončení oprav havarijního stavu současné Vřídelní kolonády z roku 1975?“

Z tohoto grafu je patrné, že tři čtvrtiny hlasujících občanů statutárního města Karlovy Vary souhlasily s ukončením probíhajících oprav kolonády a s výstavbou nové. Dalších 24 % hlasujících občanů bylo proti tomuto návrhu a pouhé necelé jedno procento se zdrželo hlasování a neoznačilo ani jednu z variant.

Z výsledků referenda by se mohlo zdát, že občané vcelku jednoznačně rozhodli o výstavbě nové Vřídelní kolonády. Dle hlavy VIII zákona č. 22/2004 Sb. o místním referendu, ve které se pojednává o platnosti a závaznosti referenda, je ovšem k platnosti rozhodnutí třeba účasti alespoň 35 % oprávněných osob. Karlovarského referenda se zúčastnilo pouze 34 % oprávněných voličů, a tudíž bylo referendum neplatné. K platnosti chyběla účast dalších 295 občanů. Na základě neplatnosti referenda mohlo město pokračovat v opravách současné Vřídelní kolonády.

Proti skutečnosti, že bylo referendum neplatné, se rozhodli iniciátoři referenda a JUDr. Ronald Němec uskutečnit další právní krok. 17. ledna podal první žalobu JUDr. Ronald Němec a o necelý týden později, tedy 23. ledna 2018 iniciátoři referenda. Tyto žaloby byly podány Krajskému soudu v Plzni. Jako hlavní důvod na zneplatnění referenda uvedli především špatnou organizaci samotné akce. Dalším důvodem žaloby byla údajná jednostranná

a nepravdivá kampaň primátora města. Navrhovatelé v žalobě odkazovali na článek zveřejněný v Radničních listech a na webových stránkách města.⁵⁸

Krajský soud v Plzni před svým rozhodnutím spojil obě žaloby v jedno jednání a vydal usnesení. Ve svém usnesení uvedl, že nebylo nijak prokázáno pochybení při organizaci místního referenda a také, že nebylo prokázáno protiprávní počínání primátora v případě kampaně před referendem. Žaloby tedy byly soudem zamítnuty a město tak nadále mohlo pokračovat v opravách Vřídelní kolonády.

JUDr. Ronald Němec se nicméně rozhodl podat kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu. Tato stížnost napadala rozhodnutí krajského soudu. V kasační stížnosti právník uvedl, že problémem při rozhodování, zda si primátor města počínal protiprávně, je nspecifikovaná právní úprava. Právě z tohoto důvodu podal kasační stížnost a v ní uvedl, že cílem není vyhrát tento spor, ale precizní vyjádření Nejvyššího správního soudu k dané problematice. V kasační stížnosti mimo jiné JUDr. Ronald Němec uvedl, že město nerozeslalo oznámení o konání referenda do schránek obyvatel.

Kasační stížnost Nejvyšší správní soud zamítnul rozsudkem č. j. Ars/2018 - 45. V rozsudku Nejvyšší správní soud uvedl, že v případě kampaně města nedošlo k žádnému pochybení. Rozesílání oznámení o konání referenda není dle soudu povinnost města. Město musí dle zákona občany informovat nejpozději 15 dnů před konáním referenda způsobem v místě obvyklým. Město tedy vyvěsilo oznámení na úřední desce, na webu města a v místním tisku. Stejně tak soud vyvrátil protiprávní kampaň primátora města. V rozsudku soud uvedl, že je obvyklé, že v případě konání referenda jsou v místě dvě různě názorové skupiny. V tomto případě v místním tisku dle názoru soudu bylo věnováno stejně prostoru oběma stranám.⁵⁹

Místní referendum v Karlových Varech tedy z důvodu nízké účasti bylo neplatné, a to i přes většinový zájem o výstavbu nové kolonády. Přípravný výbor se nicméně i přes neúspěch v prvním referendu rozhodl, že začne sbírat podpisy na referendum nové. Nové referendum by se mělo týkat stejné otázky, nicméně značně zjednodušené. Konkrétně by se otázka měla ptát, zda jsou občané pro výstavbu repliky historické Vřídelní kolonády namísto současné železobetonové stavby. Přípravný výbor se obává, že v případě vyhlášení mezinárodní

⁵⁸ Iničiátoři referenda podali k soudu žalobu na jeho neplatnost - Karlovarský deník. *Karlovarský deník* [online]. [cit. 25.03.2019]. Dostupné z: https://karlovarsky.denik.cz/zpravy_region/poradatele-referenda-podali-k-soudu-zalobu-na-jeho-neplatnost-20180124.html

⁵⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu č.j. Ars 4/2018-45

architektonické soutěže by mohla soutěž vyhrát moderní stavba, která by nemusela korespondovat s historickým prostředím Karlových Varů.

6. Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo popsat problematiku místního referenda, a to jak v České republice, tak i v jiných zemích z celého světa. V úvodu mé práce jsem se zabýval demokracií, protože místní referendum je jeden z nástrojů demokracie. Historie demokracie sahá daleko do minulosti. Za první známou demokracii je považována Římská republika. Demokracie se dělí na dva základní směry, které je třeba rozlišovat. Prvním je zastupitelská demokracie. Tuto formu vlády máme i v České republice a je jednou z nejrozšířenějších forem vlád. Principem této vlády jsou svobodné a spravedlivé volby, ve kterých si občané státu volí své zástupce, kteří následně tvoří zákonodárnou moc. Druhým důležitým pojmem v demokracii je demokracie přímá. Tato forma je velmi důležitá pro vyjádření názoru lidu. Občané státu v tomto případě rozhodují přímo o položené otázce.

V následující kapitole jsem se zabýval úpravou referend v jednotlivých zemích světa. Referenda jsou rozšířená po celém světě, a dokonce i v Austrálii mají delší tradici. V Austrálii se konalo první referendum již v roce 1901 a vedlo ke vzniku Australské federace. Jedním z nejvyspělejších států přímé demokracie je Švýcarsko. Ve Švýcarsku se nástroj referenda používá již od 19. století.

Právní úprava referend v České republice byla předmětem mé další kapitoly. Účelem této obsáhlé kapitoly bylo objasnit celý proces referenda. Česká republika zná celostátní, krajské i místní referendum. Celostátní referendum v České republice proběhlo pouze jednou, a to referendum o vstupu do Evropské unie. Celostátní referenda v České republice neupravuje žádný zákon a je upraven pouze v ústavě. Ústavou je dáno, že vyhlášení celostátní referenda je možné pouze přijetím ústavního zákona, jako tomu bylo v případě vyhlášení referenda o vstupu do Evropské unie. Krajské referendum je u nás možné uspořádat od roku 2011. Všechny pokusy o uspořádání krajského referenda byly doposud neúspěšné. Místní referenda v České republice upravuje zákon již od roku 1992, nicméně původní zákon byl následně nahrazen zákonem z roku 2003. Místní referendum může být uspořádáno iniciativou lidu, kdy přípravný výbor nashromáždí potřebný počet podpisů a společně s návrhem jej odevzdá zastupitelstvu města nebo obce. Dále může být místní referendum vyvoláno zastupitelstvem města. Otázka v referendu musí být srozumitelná a musí být možné odpovědět „ano“ nebo „ne“.

Poslední kapitola mé bakalářské práce se zabývala místním referendem v Karlových Varech, které se konalo v roce 2018. Toto referendum se zabývalo otázkou, zda občané chtějí výstavbu repliky historické Vřídelní kolonády a zároveň zda souhlasí s ukončením oprav

současné kolonády. Přípravný výbor nashromáždil dostatečný počet podpisů a odevzdal návrh zastupitelstvu. Zastupitelstvo ovšem návrh zamítlo z důvodu znění otázky. Přípravný výbor se ovšem obrátil na Krajský soud v Plzni, který rozhodl o vyhlášení referenda. Referendum v Karlových Varech tedy proběhlo a celých 75 % oprávněných voličů bylo pro výstavbu historické kolonády. Místní referendum ovšem bylo prohlášeno za neplatné, protože účast voličů byla menší než 35 %. Iničiátoři referenda se proti skutečnosti, že je referendum neplatné odvolali ke Krajskému soudu v Plzni. Soud jejich žalobu zamítnul a JUDr. Ronald Němec tak podal kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu. Kasační stížnost byla také neúspěšná a referendum tak bylo definitivně neplatné.

Cílem mé bakalářské práce bylo seznámit sebe i čtenáře s celou problematikou referenda. Referenda se týkají všech občanů a jsou velmi důležitým nástrojem přímé demokracie k vyjádření názoru lidu. Občané České republiky by se tedy měli více zapojovat do přímé demokracie a vyjádřit svůj názor. Zároveň bych chtěl poukázat na skutečnost, že místní referendum může být iniciováno občany státu, a proto bychom ho měli využívat k vyjádření názoru většiny. Většina referend v České republice bylo neplatných z důvodu nízké účasti voličů, a to i přes to, že převaha odpovědí byla v celku jednoznačná. Příkladem je Místní referendum v Karlových Varech, kde chybělo pouhých 295 hlasů, a to až u prázdných nebo pro jakoukoliv odpověď.

Pro mě byla má bakalářská práce na toto téma velkým přínosem a věřím, že splnila účel, který jsem zamýšlel. Pro mě samotné bylo vypracování bakalářské práce velkým přínosem a obohatil jsem si své znalosti v širokém okruhu politiky.

Resumé

Democracy has been evolving for centuries and currently it is one of the most common way of governing state. The main point of democracy is that citizens are involved in politics and therefore they are fundamental to it. We distinguish between two basic types of democracy – a direct democracy and an indirect democracy. The indirect democracy is executed through elected representatives, whilst the direct democracy is executed through people's direct decisions – like in direct election of president or in local, regional and state referendum.

This thesis is focused on the referendum. Referendum is one of the forms of a direct democracy, where citizens are allowed to push their own opinions to the politics. There are several types of referendum – referendums can be initiated by state government, regional government or local government and also by eligible citizens. For these reasons, it is one of the most effective tools of a direct democracy and we should not underestimate it, because it can change a lot of things in politics.

My thesis is specifically focused on a local referendum as it affects all of us and, according to my opinion, it is a very important part of modern democracies. Local referendums are closer to citizens, because they specifically target the small area where they live. It is also an important instrument of the society, thanks to which citizens can express their opinions.

In this thesis I covered a direct democracy in the world and in the Czech Republic. Concretely, I focused on various instruments of a direct democracy and also I would like to encourage citizens to use all the available options to participate state politics. The next chapter covers referendums in selected countries. Then I cover the referendum legislation in the Czech Republic and at the end of my thesis I cover the local referendum in Carlsbad, Czech Republic.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

1. DIAMOND, Larry Jay. *In search of democracy*. New York, NY: Routledge, 2016. ISBN 978-0-415-78128-2
2. LANDMAN, Todd. *Human rights and democracy: the precarious triumph of ideals*. New York: Bloomsbury Academic, 2013. ISBN 978-1-849-66345-8
3. VANČURA, Petr. *Teorie demokracie*. Svitavy: Trinitas, c2012. ISBN 978-80-86885-28-5
4. LIVY, Aubrey DE SÉLINCOURT, R. M. OGILVIE a S. P. OAKLEY. *The early history of Rome: books I-V of The history of Rome from its foundations*. New York: Penguin Books, [2002]. ISBN 978-01-40448-09-2
5. Petra Bartáková, *REFERENDA VE VYBRNÝCH ZEMÍCH*, Parlament České republiky, srovnávací studie č. 1.178
6. Cheryl A. Fain, *Modern Direct Democracy in Switzerland and the American West*
7. JAREŠ, Adam a Aneta JUDOVÁ. *Kuchařka místního referenda: manuál pro aktivní občany*. Praha: Transparency International - Česká republika, [2016]. ISBN 978-80-87123-26-3
8. NAHODIL, Tomáš. *Místní referendum v České republice: zákon o místním referendu s poznámkami: podle stavu k 1.10.2004*. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-502-8, str. 66
9. KOPECKÝ, Martin. *Zákon o místním referendu: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-280-1

Právní předpisy

1. Zákon č. 275/2012 Sb., ze dne 18. července 2012 o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů
2. Zákon č. 247/1995 Sb., ze dne 27. září 1995 o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů
3. Zákon č. 62/2003 Sb., ze dne 18. února 2003 o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů
4. Zákon č. 130/2000 Sb., ze dne 12. dubna 2000 o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů
5. Zákon č. 491/2001 Sb., ze dne 6. prosince 2001 o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů

6. Zákon č. 85/1990 Sb. o právu petičním
7. Nařízení MV č. 27/2004, o vyřizování peticí, stížností, oznámení a podnětů
8. Political Parties Elections and Referendums Act 2000
9. Zákon č. 46/1999 Z.z o způsobu volby prezidenta Slovenské republiky, o lidovém hlasování o jeho odvolání a o doplnění některých dalších zákonů
10. Ústavní zákon č. 515/2002 Sb. o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii
11. Zákon č. 118/2010 Sb. o krajském referendu
12. Zákon č. 298/1992 Sb. o volbách do zastupitelstev v obcích a o místním referendu
13. Zákon č. 22/2004 Sb. o místním referendu a o změně některých zákonů
14. Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a o stavebním řádu

Judikáty

1. Usnesení Krajského soudu v Plzni, č. j. 57 A 101/2017-47
2. Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 10. 2012, č.j. Ars 2/2012-43
3. Rozhodnutí stavebního úřadu o nutnosti zabezpečovací práce, sp.zn. 1314/SÚ/16/PeI, č.j. 1377/SÚ/16
4. Rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. Ars 4/2018-45

Internetové zdroje

1. Demokratický proces v České republice — Jiří Pehe. [online]. Dostupné z: <http://www.pehe.cz/prednasky/1996/demokraticky-proces-v-ceske-republice>
2. Kam pokročila demokracie v České republice ... - Iniciativa OPEN DOORS. *Iniciativa OPEN DOORS - ... pro lidi dobré vůle* [online]. Dostupné z: <http://www.open-doors.cz/2015/08/13/kam-pokrocila-demokracie-v-ceske-republice/>
3. „Ukrajina nezvratně míří do EU a NATO“: návrh prezidenta Porošenka schválili poslanci — ČT24 — *Česká televize* [online]. [cit. 25.03.2019]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2728013-ukrajina-nezvratne-miri-do-eu-a-nato-navrh-prezidenta-porosenka-schvalili-poslanci>
4. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit. 11. 3. 2019]. Dostupné z: <http://www.psp.cz>
5. Senát Parlamentu České republiky [online]. [cit. 11.03.2019]. Dostupné z: <http://www.senat.cz>

6. Český statistický úřad [online]. [cit. 11.03.2019]. Dostupné z: <https://volby.cz/pls/ref2003/re13?xjazyk=CZ>
7. Jaromír Drábek, 9. února 2010, Tisková zpráva: TOP 09 odmítá krajské referendum o prolomení těžebních limitů [cit. 11.03.2019]. Dostupné z: <https://www.top09.cz/co-delame/tiskove-zpravy/drabek-top-09-odmita-krajske-referendum-o-prolomeni-tezebnich-limitu-881.html>
8. Vřídelní kolonáda | Karlovy Vary. [online]. Infocentrum města Karlovy Vary [cit. 25.03.2019]. Dostupné z: <https://www.karlovyvary.cz/cs/vridelni-kolonada-0>
9. Referendum o Vřídelní kolonádě bude, rozhodl krajský soud | Karlovy Vary. *Český rozhlas Karlovy Vary* [online]. [cit. 25.03.2019]. Dostupné z: <https://vary.rozhlas.cz/referendum-o-vridelni-kolonade-bude-rozhodl-krajsky-soud-6805549>
10. Karlovy Vary čeká historicky první referendum | Karlovy Vary. [online]. Infocentrum města Karlovy Vary [cit. 25.03.2019]. Dostupné z: <https://www.karlovyvary.cz/cs/karlovy-vary-ceka-historicky-prvni-referendum>
11. Iničiátoři referenda podali k soudu žalobu na jeho neplatnost - Karlovarský deník. *Karlovarský deník* [online]. [cit. 25.03.2019]. Dostupné z: https://karlovarsky.denik.cz/zpravy_region/poradatele-referenda-podali-k-soudu-zalobu-na-jeho-neplatnost-20180124.html